

Volkscultuur Magazine

A photograph showing three individuals in blue jackets and dark trousers playing large, curved wooden horns. They are standing on a grassy area in front of a brick building with windows. The person on the left is an older man wearing a cap and gloves, blowing into his horn. The person in the middle is a younger man, also blowing into his horn. The person on the right is a child, holding a wooden instrument that looks like a horn or a similar wind instrument. The scene is outdoors, likely in a park or a public square.

**Midwinter-
hoornblazen**

Vasten

Zeeland

**Kinder-
cultuur**

jaargang 5, nr 3
najaar 2010
www.volkscultuur.nl

Inhoud

4 In veel religies wordt er op vaste tijden in het jaar gevast. Vasten is meer dan alleen niet of minder eten. Het is ook een periode van loutering.

12 Multiculturele projecten zijn soms moeilijk van de grond te krijgen. Een project over de volkscultuur van kinderen lukt het wel om de sociale cohesie te bevorderen.

20 Zeeland loopt voorop in het beleid maken voor volkscultuur en immaterieel erfgoed. Op grootse wijze werd in Goes het Jaar van de Tradities afgesloten.

34 Midwinterhoornblazen is een traditie die in Oost-Nederland in de kersttijd wordt beoefend. Voor de blazers en de bezoekers geeft het een extra dimensie aan de wintersfeer.

3 Jaar van de Tradities afgesloten

4 Vasten raakt de kern van het leven

8 Volkscultuur en Kunst

10 Rode neuzen in Brabant, maar niet van de kou...

12 Elkaar leren kennen door kindercultuur

16 Honderd jaar Chinese migratie

20 Afsluiting van het Jaar van de Tradities in Zeeland

26 Internationale reuzenoptocht was reuze!

28 Streekverhalen

29 WieKentKunst Moergestel inspireert gemeente

30 Deegmannetjes met Sinterklaas

32 Alledaagse dingen

34 De oude roep

Jaar van de Tradities afgesloten

Op 15 oktober 2010 hebben wij, op ons jaarlijkse grote symposium, het Jaar van de Tradities afgesloten. Dat was wat later dan gepland, maar begin dit jaar waren er nog zoveel mensen bezig met het organiseren van activiteiten en kwamen er nog zoveel nieuwe aanmeldingen binnen, dat wij het jammer vonden om te stoppen.

Toen wij begonnen met de voorbereidingen voor een themajaar over tradities, waarschuwden mensen ons dat het begrip te vaag was. Mensen zouden er niet mee uit de voeten kunnen. Dat bleek niet te kloppen. De aanmelders voor het Jaar van de Tradities wisten heel goed waar het over ging. Er was maar een enkele aanmelding bij die wij moesten afwijzen of bijstellen. Vaak ging het er dan om dat ze tradities gedefinieerd hadden als iets van vroeger. Terwijl tradities gewoonten van nu zijn, maar met een wortel in het verleden.

Het Jaar van de Tradities was een groot succes. In totaal deden er 934 organisaties mee (691 in 2009 en 243 in 2010) en werden 1330 bijzondere projecten ontwikkeld. Sommige activiteiten waren heel groot, zoals de Sint-Nicolaastentoonstelling in het Catharijneconvent. Andere projecten waren heel kleinschalig, zoals de Julianaweg in Utrecht die een straatspeeldag met het thema tradities organiseerde. Daarnaast besteedden veel scholen aandacht aan tradities. Ze gebruikten ons lesmateriaal of leenden de tentoonstelling. Onze tentoonstelling over tradities gedrukt op T-shirts was ook een schot in de roos. In twintigvoud waren de tentoonstellingen voortdurend uitgeleend en het was vaak passen en meten om alles op tijd bij de volgende lener te krijgen. De T-shirts hebben gehangen in musea, bibliotheken, markten, kerken, gemeentehuizen, gezondheidscentra, scholen of gewoon bij mensen thuis in de garage of in de voortuin.

Het meest interessant vond ik de projecten waarbij mensen letterlijk op zoek gingen naar tradities en daar iets mee deden. Van tradities ben je je vaak niet bewust, omdat ze zo'n vast onderdeel van het gewone leven zijn. Het zijn dingen waar je niet bij stilstaat en waarvan je het gevoel hebt dat ze altijd zo gedaan werden en

dat iedereen het zo doet. Daarom is het heel verhelderend om te merken hoeveel verschillende tradities er in Nederland zijn en dat niet iedereen hetzelfde van huis uit heeft meegekregen. Wij stimuleerden de mensen ook om op zoek te gaan naar de achtergrondverhalen. Want een kenmerk van tradities is dat er altijd een verhaal over te vertellen is. Soms is niet meer precies te achterhalen wanneer en waarom een traditie ontstaan is, maar oudere mensen kunnen wel vertellen hoe het in hun tijd ging en wat voor hen de betekenis was. Veel mensen gingen in het kader van het Jaar van de Tradities op zoek naar verhalen, foto's en voorwerpen.

Ook de uitwerking van al die zoektochten was heel verschillend. De een maakte een tentoonstelling, de ander een publicatie, film, radiouitzending, studiedag of lespakket. De organisatie van een wandeltocht had lange waslijnen opgehangen met onze T-shirt-tentoonstelling. Elke deelnemer werd gevraagd om op een wit T-shirt zijn belangrijkste traditie te schrijven en deze ook op te hangen. Hierdoor ontstond een hele lange waslijn met tradities. Verrassend veel projecten hadden het uitwisselen van tradities als thema. Oude mensen vertelden hun tradities aan jonge mensen en andersom. Autochtone Nederlanders deden mee met de tradities van nieuwe Nederlanders. Ook werden sommige verdwenen tradities van zolder gehaald en in een nieuw jasje gestoken, zoals het Noordzeezwemmen.

Alles bij elkaar ben ik heel tevreden over het Jaar van de Tradities. Wij zijn nu alle resultaten aan het uitwerken. Tegelijkertijd bereiden wij het komende themajaar voor, maar daarover meer in de volgende *Volkscultuur Magazine*.

Jneke Stouken

Vasten raakt de kern van het leven

Op de binnenplaats van het Amsterdams Historisch Museum is tot 1 maart 2011 de presentatie *Ik vast te zien*. In de 'wezenkastjes' zijn uitspraken te lezen van achttien vrouwen die vanuit hun religieuze achtergrond op bepaalde dagen van het jaar, of een maand lang vasten. Ook zijn er gebruiksvoorwerpen, foto's en door de vrouwen gedecoreerde borden te zien.

Tekst Jolly van der Velden
Foto's Amsterdams Historisch Museum

De ramadan is één van de vijf zuilen van de Islam.

Links Shakirah en daarnaast Oumaina

Truus

De presentatie geeft een blik achter de schermen van een specifiek onderdeel van de islam, het jodendom en het katholicisme. De drijfveer van de vrouwen om te vasten wordt uitgelegd, maar ook waarom vasten meer is dan het afzien van eten en drinken. Daarnaast is er informatie over de gebruiken die samengaan met het vasten.

Islam

Eén van de vijf zuilen, of pilaren, van de islam is het vasten. Voor de gelovigen is vasten tijdens de ramadan een verplichting die vermeld staat in de Koran.

Tijdens de vastenmaand, de ramadan, mogen moslims een maand lang tussen zonsopgang – feitelijk vanaf één moment vóór de dageraad – en zonsondergang niet eten, niet drinken, niet roken, geen geslachtsgemeenschap hebben of kwaadspreken. Het verbod op boos worden of roddelen wordt 'vasten met de tong' genoemd. Tijdens de ramadan wordt er iedere dag een deel van de Koran gelezen en worden er speciale gebeden opgezegd. Het is ook een maand van saamhorigheid en vrijgevigheid, van meer je best doen voor je medemens.

Niet eten en drinken betekent niet dat er niet gekookt mag worden. Dat gebeurt wel en je mag het ook proeven, maar niet doorslikken en je moet daarna je mond spoelen. De maaltijd voor het vasten heet de *sahoor*, de maaltijd die het vasten 'breekt' heet de *iftar*. De ramadan wordt afgesloten met het Suikerfeest.

Voor veel moslims is de ramadan een tijd om naar uit te kijken. Lisa zegt daarover: 'Ik kan niet wachten tot deze maand aanbreekt. Ik kijk ernaar uit zoals een klein kind uitkijkt naar de zomervakantie. Tijdens de ramadan moeten we onze gebreken en slechte eigenschappen herzien.' Oumaina sluit hierop aan: 'Op het moment dat je niet meer eet, word je je bewust van wat je wel hebt.'

Een maand lang vasten levert in de omgeving ook nogal eens vragen op. Bijvoorbeeld over hoe je het volhoudt, of de vraag of je zelfs niet zo nu en dan een slokje water mag drinken.' Shakirah is daar heel duidelijk in: 'Je moet steeds uitleggen dat je niet dood gaat als je één dag niet eet of als je eventjes niet drinkt op het moment dat je daar de eerste behoefte toe voelt. Je doet het, of je doet het niet. Klaar uit.'

Voor de buitenwereld bestaat het vasten vaak 'alleen maar' uit niet eten en niet drinken. Maar daar blijft het niet bij, er is meer. Voor Mathilde staat de hele maand in het teken van aanbidding. Haar gaat het om de vraag waar het werkelijk om gaat in het leven: een pas op de plaats en aandacht voor wat echt belangrijk is.

Deborah vond het aanvankelijk best moeilijk om aan het vasten te wennen. 'Maar ik geloofde wel dat er iets goeds in zat,' zegt ze. 'In het begin, toen ik net moslim was, zag ik het als een verplichting, maar dat is gaandeweg veranderd. Nu kijk ik ernaar uit. Ik kijk naar mezelf: hoe heb ik het afgelopen jaar geleefd? Vasten heeft voor mij een reinigende werking. Mijn lichaam wordt weer schoon en doordat ik minder word afgeleid, ben ik dichterbij waar het echt

om gaat. Ik ben met heel andere dingen bezig. Eten kost normaal gesproken best veel tijd en die tijd gebruik ik tijdens de ramadan om de Koran te lezen of een islamitisch boek. Dat is geestelijk voedsel. Dat geeft mij een fijn gevoel, ik voel me ook rustiger. De afgelopen ramadan was ik in verwachting en toen viel het me wel zwaar. Ik kreeg ook bloedarmoede en het waren lange, warme dagen. Toen heb ik maar twee weken gevast, want het is geen verplichting als je zwanger bent.'

Kinderen doen met het vasten mee vanaf een jaar of twaalf, dertien. 'Mijn oudste is vijf. Die wilde de afgelopen ramadan ook een beetje meevasten, een paar uurtjes. Vanaf een jaar of zeven of acht doen ze vaak een halve dag mee. Zo wennen ze er spelenderwijs aan.'

Jodendom

De belangrijkste vastendag van het jodendom is Jom Kippoer of Grote Verzoendag. De naam zegt het al: het gaat om verzoening. Vanaf Rosh Hashanah, het Joods Nieuwjaar dat negen dagen voorafgaand aan Jom Kippoer wordt gevierd, krijg je de tijd om dingen goed te maken met je medemens en worden ruzies bijgelegd.

Het vasten bestaat uit niet eten, niet drinken, niet werken en geen geslachtsgemeenschap hebben van zonsondergang de dag ervoor, tot aan de zonsondergang van de dag zelf. Tijdens Jom Kippoer wordt er een paar maal op een ramshoorn, de *sjofar*, geblazen, onder meer als de dag voorbij is. Daarna volgt er een gezamenlijke lichte maaltijd.

Op Jom Kippoer laat je het materiële los.

Links Laura en daarnaast Judith

Judith vertelt: 'Jom Kippoer begint net als alle joodse feestdagen de avond ervoor als de zon ondergaat. Er is een avonddienst in de synagoge en daarvoor gebruik je je laatste maaltijd. Je maakt jezelf los van het materiële. Je eet en drinkt niet, je draagt sobere witte kleding, sommigen dragen geen leer, geen parfum, geen make-up, en je bent seksueel niet actief. Dan kun je je helemaal op God richten; zowel persoonlijk, als vanuit de gemeenschap.

Op Jom Kippoer zelf ga ik weer naar *sjoel*, waar de dienst de hele dag duurt.

Er wordt daar veel gezongen, dat helpt ook om het denken aan eten los te laten. Het is er niet voor, maar het helpt wel. Wat er dan gebeurt is voor mij een soort mengmoes van me concentreren op wat er gezegd wordt in de gebeden, het door mij heen laten gaan van de melodieën, het zelf meezingen en daar tussendoor de zelfreflectie. Op die dag is je hongergevoel een alarmklokje om je te focussen op bezinning, terwijl het normaal gesproken een alarm is om te gaan eten. Ik denk na over mijn keuzes, over wat ik beter wil gaan doen, waar ik hulp bij wil hebben en waar ik hulp bij kan geven. Ook komen er gedachten over trek in eten hebben en af en toe denk ik, zal ik even naar de wc gaan om een slokje water te drinken of zal ik even weggaan om een wandelingetje te maken?

Natuurlijk is ook het samenzijn met de andere mensen in de synagoge belangrijk. Wat ik wel erg mooi vind is, dat wanneer we samen zingen, het kan lijken alsof God in ons daalt en daardoor onze mate van verantwoordelijkheid laat zien. In het jodendom is

het heel belangrijk dat je Gods partner bent en niet zo zeer de gehoorzame die de regels moet volgen. Het is de enige dag van het jaar dat we echt buigen, zelfs plat op onze buik op de grond gaan. We doen dat zo weinig omdat we vinden dat we recht moeten staan, maar op Jom Kippoer is er even helemaal die overgave.'

Als aan het einde van de vastendag op de *sjoefar* geblazen wordt is dat een heel indringend geluid.

Judith: 'Je wordt wakker geschud, nog eenmaal opgeroepen: waar ben je mee bezig? Het is net alsof je lege lichaam nog meer een klankkast is dan anders; dat geluid komt echt binnen. Als de dag is afgelopen wenst iedereen elkaar nog vele jaren en dan heb je van tevoren al afgesproken bij wie je gaat eten. Deze maaltijd heet de *aanbijt*. Dat doe je bij iemand thuis en iedereen neemt iets mee. Ik heb een liberaal joodse opvoeding gekregen. Wel met koosjer eten en het vieren van alle feestdagen, maar ook met veel vrijheid. Dat betekent dat ik de dingen die ik als volwassene doe, blijf doen omdat ik daar gevoelens bij heb, betekenis aan geef.'

Judith staat met het vasten in een familietraditie. De jongens doen mee na hun *bar mitswa* als ze dertien zijn, de meisjes na hun *bat mitswa* als ze twaalf zijn.

Katholicisme

In de katholieke kerk is vasten een vorm van boetvaardigheid. Door gedeeltelijk af te zien van voedsel en andere aangename

zaken doe je boete voor je misstappen, maar word je ook ontvankelijker voor de invloed van God. Tegenwoordig schrijft de kerk het vasten alleen voor op Aswoensdag en Goede Vrijdag. Wie meedoet mag op deze dagen maar één volledige maaltijd nemen. Traditiegetrouw mag er geen vlees worden gegeten op een vastendag, wel vis. In sommige streken wordt vooral haring gegeten.

Aswoensdag is de dag na carnaval en de eerste dag van de veertigdaagse vastentijd. Gelovigen krijgen op Aswoensdag van de priester in de kerk een askruisje op hun voorhoofd. Goede Vrijdag is de vrijdag voor Pasen, waarop de kruisiging van Jezus wordt herdacht.

De vastentijd wordt ook wel veertigdagentijd genoemd: de veertig dagen tussen Aswoensdag en Pasen, de zondagen niet meegerekend.

Voor Laura beperkt zich de vastentijd niet tot de twee door de kerk voorgeschreven dagen. 'Een beetje katholiek is met vasten bezig van Aswoensdag tot en met Goede Vrijdag,' zegt ze. 'Veel mensen vullen het in met minder tv kijken, of geen alcohol drinken. Eigenlijk gaat het erom af te zien van dingen die je van je ware bestemming afhouden. Ik vind het moeilijk om in de gekte van elke dag te

Het katholieke vasten is een vorm van boetedoening.

bedenken wat echt belangrijk is en dat kan ik in de veertigdagentijd wel. Ik 'vast', maar betrek het niet zo op eten. Hoewel ik in die tijd geen koffie, koek, cola en snoep neem. Het gaat mij meer om zaken als geen kleding, sieraden, of cd's kopen. Niet mopperen, al lukt dat niet, en stoplichten niet negeren. De meeste mensen eten paaseitjes vóór Pasen, ik eet ze pas vanaf Pasen. Ik voel me altijd heel veilig in die tijd: minder rommel. Ik kijk er nu al weer naar uit. Ik vraag me weleens af, waarom kan ik dat niet in oktober? Misschien heeft dat toch met de gezamenlijkheid te maken. De liturgie is wereldwijd afgesproken, dat vind ik heel steunend.'

Marijke vindt dat je het vasten naar eigen keuze kunt invullen. Ze zegt hierover: 'De betekenis van het vasten ligt voor mij in opnieuw ordening aanbrengen in de automatisemen van mijn leven. Het gaat mij om het doorbreken van het vanzelfsprekende dagritme. Ik vind het belangrijk mijn creativiteit niet te verliezen. Het eten is niet zo belangrijk. Het gaat mij meer om bewustwording, om stil te staan bij hoe ik iets doe. Het kernwoord van de veertigdagentijd is versobering. Ik ga in die tijd minder uit, niet naar de bioscoop, fiets meer, zoek de natuur op, lees een goed boek en doe meer moeite om iemand op te zoeken. Ook maak ik ruimte voor meditatie en gebed. Ik mis het altijd als ik het niet meer doe. Wat het eten betreft verandert er voor mij niet zo veel. Geen vlees, maar ik ben gek op vis en ik neem ook wel eens een gebakken ei of ik eet een dag alleen maar brood. Het effect is dat ik mij leger voel, toegankelijker en meer gericht op God.'

'Een vast ritueel in de vastentijd is voor mij de Stille Omgang door de stad, een katholieke traditie hier in Amsterdam. Het is een mirakelprocessie.

In 1345 was er in de Kalverstraat een zieke man die in zijn huis werd bediend door de priester. Doordat hij moest overgeven spugde de zieke de hostie uit in het brandende haardvuur. Deze bleek de volgende dag onbeschadigd te zijn. De priester nam de hostie mee naar de kerk, maar op miraculeuze wijze keerde de hostie terug naar het huis van de zieke man. Dit herhaalde zich nog tweemaal en daarmee waren er voor de middeleeuwse mens genoeg aanwijzingen om hier de hand van God in te zien. De woning werd een bedevaartkapel waar veel mensen naar toe werden trokken. In de negentiende eeuw werd de processie nieuw leven ingeblazen en tegenwoordig komen er één nacht per jaar zo'n acht- à negenduizend mensen naar de hoofdstad om de route mee te lopen. In de vastentijd speelt die gezamenlijkheid sterk mee voor mij. Ik heb het niet zo gauw over goed of fout en met de boetedoening van de katholieke kerk kan ik niet zo veel, wel met verzoening en vergeving. Ik vind die periode heel geschikt om terug te kijken en zie het als een toets voor mijn leven.'

Ik vast is gratis toegankelijk. Museumingang: Kalverstraat 92 in Amsterdam. ▶

Volkscultuur en Kunst

Het Fonds voor Cultuurparticipatie stimuleert projecten 'die nieuwe verbindingen leggen met volks-cultuur' en die 'een bredere bekendheid over en (her)waardering voor volkscultuur bewerkstelligen'. Soms wordt daarbij gedacht aan een sleutelrol voor de kunst, zoals tijdens het symposium 'Volkscultuur & Kunst', dat op 6 oktober in Hogeveen plaats vond en dat was georganiseerd door Drents Plateau, Kunst & Cultuur Drenthe en Kunst & Cultuur Overijssel. Albert van der Zeijden, auteur van dit verslag, was één van de sprekers op dit symposium.

Tekst Albert van der Zeijden

Foto's Kunst en Cultuur

Overijssel

Kunstenaars zijn creatieve mensen, die op een creatieve manier de volkscultuur in een nieuw daglicht kunnen plaatsen. Door de blik van de kunstenaar kan de volkscultuur, die over het algemeen wordt opgevat als een verzameling van tradities en oude gewoonten, ook voor jongeren aantrekkelijk worden gemaakt. Dat is de gedachte achter veel volkscultuurkunstprojecten, die tegenwoordig door subsidiegevers ondersteund worden.

Cultuurparticipatie

In de openingslezing laat Van der Zeijden zien dat volks-

cultuur niet alleen een middel is om nieuwe verbindingen te leggen, maar ook vanuit het perspectief van de cultuurparticipatie van groot belang is. Volkscultuur is cultuur waarmee mensen zich identificeren. In Nederland zijn naar schatting zo'n 6000 organisaties actief bezig met volkscultuur. Vaak zijn deze organisaties plaatselijk georganiseerd en zetten zij zich in om tradities levend te houden, bijvoorbeeld een plaatselijke sport zoals fierljeppen in Friesland of beugelen in Limburg, een bloemencorso zoals dat in Zundert of Lichtenvoorde, een religieuze processie zoals de

Heilige bloedprocessie in Boxtel of een ander plaatselijk evenement dat als volkscultuur kan worden aangemerkt.

Als je kijkt naar de vele plaatselijke evenementen dan blijkt vaak dat er vele honderden vrijwilligers bij betrokken zijn. Neem het zevenjaarlijkse evenement van het Draaksteken in Beesel. Het Limburgse dorpje Beesel telt zo'n 2000 inwoners, waarvan er ongeveer 450 meedoen als figurant in het openluchtspel dat voor maar liefst 10.000 bezoekers wordt opgevoerd. Het hele dorp doet mee, alle huizen worden opgesierd met elementen die verwijzen naar het drakenfeest. Het ene huis heeft een draak in zijn voortuin, bij het andere hangt de draak over de hele voorgevel. Ook scholen doen actief mee aan het evenement, door in de klas allerlei drakenattributen te maken.

Opvallend is de professionaliteit waarmee de vrijwilligers tegenwoordig te werk gaan. Vaak worden professionele regisseurs ingeschakeld, die zorgen voor creatieve toevoegingen die de oude traditie een frisse, hedendaagse uitstraling geven. De Brabantse Dag in Heeze is er een goed voorbeeld van. Tegelijk ligt hier vaak ook een grens. Het bloemencorso van Lichtenvoorde bijvoorbeeld, maakte in de periode 1990 tot 2004 een enorme ontwikkeling door met een sterk toegenomen rol voor zogenoemde figuranten, die een sleutelrol kregen in de uitbeelding van de onderwerpen. De trend naar steeds groter en mooier, en daarmee steeds professioneler, was er de oorzaak van dat veel groepen het, letterlijk, niet meer konden bijbenen. Het aantal deelnemende wagens liep terug. Het maakt duidelijk dat professionalisering ook ten koste kan gaan van de cultuurparticipatie vanonderop. Het kan ook té

gelikt of té kunstzinnig worden, waardoor de bewoners zelf zich niet meer in het evenement kunnen herkennen.

Volkscultuur: middel of doel?

Volkscultuur is tegenwoordig een belangrijke inspiratiebron voor kunstenaars. Architect Sjoerd Soeters liet zich bijvoorbeeld in zijn ontwerp van het nieuwe stadhuis in Zaandam in kleur en vormgebruik inspireren door de traditionele Zaanse huisjes. In het naast het stadhuis geplande hotel bereikte hij een opmerkelijk effect door een reeks van Zaanse huisjes quasi op elkaar te stapelen. Het ontwerp riep veel reactie op, door zijn uitstraling is het zeker iets waar Zaankanters wat mee hebben.

Erfgoedinstellingen zien kunst vaak als een middel om de belangstelling voor erfgoed te vergroten. Omgekeerd gebruiken kunstinstellingen de volkscultuur als een middel om de belangstelling voor kunst op te krikken. Is volkscultuur nu middel of doel? Hetzelfde spanningsveld kwam terug in de concrete volkscultuurprojecten die in het ochtendprogramma gepresenteerd werden. In het project 'Sneekologie' legde de Sneker Ömer Kaya de nadruk op het op onorthodoxe wijze verspreiden van kennis over de taal en cultuur van Sneek, met als uitgangspunt dat mensen zich eerder

De autoboot van Lambert Kamps

allemaal erg opmerkelijk wat die vreemde kunstenaar uit Nederland met hun auto's kwam doen. En ze raakten op die manier betrokken bij het project.

Evenwicht tussen cultuur – erfgoed – kunst

Bij een goed volkscultuurproject is het de kunst om een evenwicht te vinden tussen kunst, cultuur en erfgoed, met als belangrijk bindmiddel de volkscultuur. Bij volkscultuur gaat het niet alleen om de vorm, maar vooral om de inhoud. Bij een goed volkscultuurproject gaat het erom aansluiting te vinden bij de cultuuruitingen van mensen zelf. Natuurlijk moet deze volkscultuur steeds weer opnieuw worden eigengemaakt. Daarvoor moeten soms nieuwe vormen bedacht worden. Maar vanuit het perspectief van de volkscultuur dient altijd de inhoud voorop te staan.

Dat er sprake kan zijn van een goed samengaan, bleek uit de workshops in het middagprogramma. In de verschillende werkgroepen zaten mensen met diverse achtergrond, niet alleen kunstenaars maar ook mensen van erfgoedinstellingen, zoals archieven, historische verenigingen en dialectkringen. Iedereen kreeg de opdracht om drie onderwerpen voor een volkscultuurproject te verzinnen en vervolgens het blaadje aan zijn buurman/vrouw door te geven, die het project in kort bestek moest uitwerken. Vervolgens

Verslag van een congres

identificeren met de cultuur van de eigen woonplaats dan met zoiets abstracts en veel verder wegliggends als een nationale cultuur. Dit geldt zeker voor mensen met een andere etnische herkomst. In het project van Lambert Kamps speelde de verbeelding van de kunstenaar de hoofdrol. Kamps vertelde over een project dat hij had uitgevoerd in Liverpool en dat in het teken stond van het kweken van sociale cohesie in wat je een achterstandswijk zou kunnen noemen. Kamps dompelde zich volledig in de wijk onder en liet zich inspireren door de vele oude auto's die hij er vond en waaraan de bewoners naar hartenlust knutselen. Het bracht hem op het idee om een auto letterlijk op zijn kop te zetten en er een vaartuig van te maken, waarmee je kon varen op het kanaal dat centraal in de wijk lag. De bewoners vonden het

Volkscultuur

rouleerde het blaadje nog een keer, met het verzoek het project nog wat verder uit te werken. De methode bleek uitstekend te werken. Waar de erfgoed- en volkscultuurmensen vooral kwamen met dichtbij huis liggende en herkenbare onderwerpen, waarover zij de rijke geschiedenis konden vertellen, zochten de kunstenaars het vooral in nieuwe, aansprekende vormen. Waar de kunstenaars de creativiteit in brachten, zorgden de volkscultuur mensen voor de inhoud.

Neem een idee als 'muren die spreken'. Het bleek een aanstekelijke metafoor voor een aansprekend project over de wooninterieurs van mensen, waarbij de geschiedenis in kaart wordt gebracht door middel van archiefonderzoek en *oral history*. Daarbij dienen uiteraard de lijnen naar het heden te worden doorgetrokken en misschien zelfs naar de toekomst ('Tekenen je eigen wooninterieur').

Nieuwe verbindingen leggen

Aan het eind van de dag was er een verkiezing van het leukste project. Het is de bedoeling dat het project verder zal worden uitgewerkt met hulp van Drents Plateau en de beide kunstorganisaties in Drenthe en Overijssel. Hopelijk worden de organisaties zelf ook bij de uitvoering van het project betrokken. Niet alleen professionele kunstenaars maar ook amateurhistorische verenigingen en andere erfgoedorganisaties die inhoudelijke informatie kunnen aanleveren. Samen kunnen ze nieuwe vormen bedenken, waarbij niet de kunst het doel is maar het maken van nieuwe verbindingen: tussen jong en oud, tussen verleden, heden en toekomst en tussen mensen van diverse achtergrond. ▶

Rode neuzen in Brabant, maar niet van de kou...

In de achttiende en negentiende eeuw werden in de nummers van clowns de serieuze onderdelen van het circusprogramma nagedaan. Zo waren er koorddansende clowns en paardrijdende clowns. Bij deze voorstellingen ging er altijd expres iets mis.

Clowns vulden vaak de pauzes tussen de andere nummers. Ze traden op met geschminkte gezichten en kleurrijke kleding. Ook verschenen ze als duo, waarbij één van de twee een serieuze rol had, terwijl de ander zich dom gedroeg. Clowns treden ook in het tegenwoordige circus nog vaak op als duo of in een groep.

Tekst:
Ansjie Busink

Banier uit de circustentoonstelling van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur

Deze herfst vertoont Noord-Brabant naast herfstkleuren ook circuskleuren. Op allerlei plaatsen staat het circus in het midden van de belangstelling. Het Nederlands Centrum van Volkscultuur zit op de voorste rijen met de tentoonstelling 'Leeuwen en clowns, twee eeuwen circus in Nederland', die overal in Brabant te zien is. Circus is een prima manier om het grote publiek te bereiken. Iedereen, ook de nieuwkomers, kennen het begrip. En wie vindt het nu niet leuk om naar het circus te gaan of een rode neus op te zetten en voor clown te spelen?

Circus in de bibliotheken

'Circus in Woord en Beeld' heette de manifestatie, die tot eind oktober de bibliotheken Dommeldal een bruisend aanzien gaf. Naast allerlei activiteiten waren er diverse tentoonstellingen. In vitrinekasten lagen zeldzame circusvoorwerpen en van de kunstenaar Jaap Oudes hingen er geestige, kleurrijke circustekeningen, geïnspireerd door de Vlaamse volkskunst.

De vijftien kleurrijke panelen van de circustentoonstelling 'Leeuwen en clowns', met platen en tekst over de geschiedenis van het circus stonden opgesteld in de bibliotheken van Mierlo, Geldrop, Nuenen en Son en Breugel. Waar komt het woord 'circus' vandaan? Wat maakt een circus tot een circus? Hoe komen wilde dieren in het circus? Wat is de functie van de clowns? Hoe leven circusmensen? Koorddansers, paardendressuur, olifanten, kleine dieren, kortom: alle mogelijke achtergronden van circusonderdelen en het circus zelf komen aan bod.

Parktheater

In het Parktheater in Eindhoven is de tentoonstelling te zien van 7 november tot en met 2 januari 2011 als feestelijke voorbereiding op het veertigjarig jubileum van het Internationaal Kerstwintercircus in 2011. Dat heel bijzondere circus treedt op van zaterdag 25 december tot en met 2 januari, dus het begin van het jubileumjaar! Het circus is een traditie die bij velen een warm gevoel oproept; de feestelijke sfeer, de spannende en leuke acts en de gezelligheid van het familie-uitje. Zoals ieder jaar zal de grote zaal worden omgetoverd tot een circuspiste, waar prachtige, spectaculaire circusacts te zien zijn voor jong en oud. Dit jaar zijn er in ieder geval weer acrobaten, clowns, een bijzondere zeeleeuwenact en nog veel meer.

Eerste theater met een circus

In 1971 werd voor de eerste keer een circusvoorstelling gebracht in een theater: de toenmalige Stadsschouwburg in Eindhoven. Eigenlijk kwam dat doordat een andere voorstelling flopte. Het was dé kans voor directeur Ben Ullings om zijn droom te verwezenlijken: een circus in een theater. Samen met journalist Leo Nouwen kreeg hij het voor elkaar om binnen drie weken een circusprogramma in elkaar te zetten. Daar deden veel Nederlandse circusartiesten aan mee. Zo was er een bekende 'paardenfamilie' uit Tilburg en werd de allereerste voorstelling 'gevierd' met champagne tussen de leeuwen in de leeuwenkooi. In de jaren die volgden kwamen er ontelbare artiesten uit binnen- en buitenland voorbij. Daarmee heeft het Kerstwintercircus een aparte plaats veroverd binnen de circuswereld. In de toch al zo feestelijke sfeer van de kersttijd en oud en nieuw. Lekker warm in een mooi theater naar het circus, als dat niet blij maakt! Voor veel mensen is het een traditie geworden om tijdens de kerstdagen naar het kerstcircus te gaan.

Bekende artiesten

Veel artiesten die normaal gesproken niet in de piste staan, maken graag hun opwachting voor een optreden. Zo was Joop 'Swiebertje' Doderer in 1974 spreekstalmeester en in 1985 sprong Freek de Jonge als clown door de piste. De tentoonstelling 'Leeuwen en clowns' in het Parktheater is omgeven met affiches, krantenknipsels, boeken, foto's, circusminiaturen en enkele oude kostuums. Verder zijn er oude programma-boekjes te zien en een deel uit de collectie zestig jaar tijdschrift *De Piste*. Ook zijn er winnende affiches en cartoons te bewonderen die zijn gemaakt tijdens een workshop 'circusaffiche maken' van de bibliotheek Eindhoven en van een '(circus)cartoonwedstrijd'. ▶

Elkaar leren kennen door kindercultuur

Burgemeester Jansen opende op zaterdag 3 juli het festival Kinderspelen en Kindercultuur in Zeist. Met zijn speech 'Stel dat wij allemaal hetzelfde zouden zijn' sloeg hij de spijker op de kop. 'Stel dat wij allemaal hetzelfde waren, hetzelfde soort moeders hadden, dezelfde kleren droegen, hetzelfde eten lekker vonden en dezelfde gedachten hadden. Wat zou het dan saai zijn!' Gelukkig waren er op dit festival veel verschillen. Het doel was om via een laagdrempelig volkscultuurproject mensen samen te brengen rond een thema dat voor iedereen herkenbaar is.

Tekst Saskia van Oostveen

Foto's 't Aol Volk en

Cultuur Zeist

Kindergroep van 't Aol Volk

In Zeist wonen mensen afkomstig uit honderdvijftig verschillende naties. Ze leven en werken samen, maar van echte verbondenheid is vaak geen sprake. Cultuur Zeist organiseerde met hulp van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur een festival om nieuwe doelgroepen aan te spreken, de sociale cohesie te bevorderen en de cultuurparticipatie te verhogen. Kinderen en hun ouders lieten aan andere kinderen en ouders hun culturele roots zien rond en in het gemeentehuis van Zeist.

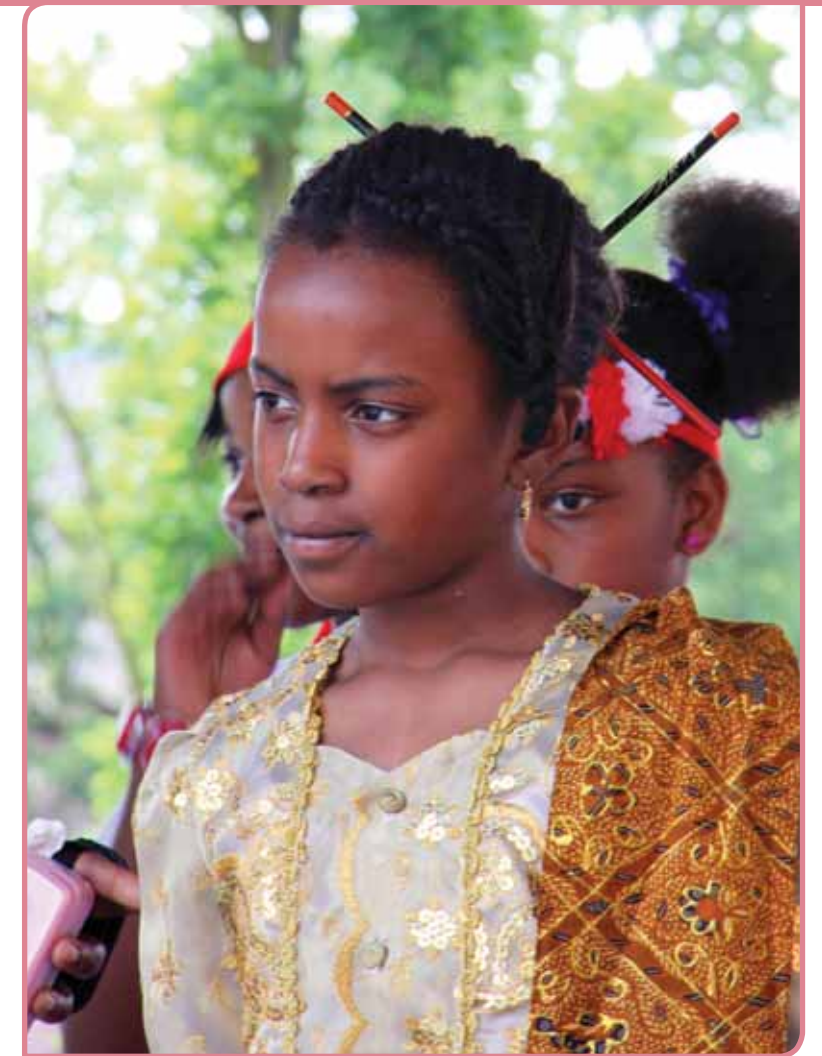
Versillende culturen samenbrengen

Cultuur Zeist wilde met behulp van volkscultuur mensen met een verschillende culturele achtergrond samenbrengen. Via de wijkcentra werd naar informatie gezocht. Spelletjes, liedjes en verhalen uit vele culturen kwamen boven water. Iedereen heeft herinneringen over zijn kindertijd, of dat nu in Nederland of heel ergens anders is geweest, en wat is er leuker dan die tijd weer te laten herleven? Al is het maar voor één dag? Er zijn natuurlijk meer organisaties die zich willen inzetten om mensen van verschillende culturen door volkscultuur samen te brengen. Het Festival Kinderspelen en Kindercultuur is een geslaagd initiatief, dat gemakkelijk door andere organisaties overgenomen kan worden.

Een goed volkscultuurproject moet aan een aantal voorwaarden voldoen: het bevordert de cultuurparticipatie en sociale cohesie, is gericht op het doorgeven van tradities en rituelen, en vergroot de kennis en het inzicht. Het Festival Kinderspelen en Kindercultuur weet al deze elementen samen te voegen in een laagdrempelige manifestatie, die dicht bij de mensen staat.

Overall hebben ze vliegers

Op zaterdag 3 juli werden het Zeister gemeentehuis en het plein ervoor omgetoverd tot festivalterrein. In de prachtige trouwzaal kon je luisteren naar lezingen en de verhalen van een Surinaamse verteller. Of praten met oudere mensen, die hun speelgoed hadden meegenomen. Deze opa's en oma's kwamen uit verre landen als Iran, Mongolië, Haïti, Somalië, Afghanistan, Indonesië, Guatemala en ... uit Drenthe. Ze vertelden welke spelletjes zij in hun kindertijd deden, wat voor speelgoed ze hadden en hoe hun leven er toen uitzag. Hoewel het in landen als Somalië en Mongolië heel anders is om op te groeien dan in Nederland, zijn er toch veel

Suriname kent vele soorten klederdrachten

overeenkomsten in spelletjes en liedjes. In alle landen werd er bijvoorbeeld gevliegerd en hebben meisjes poppen en jongens auto's. En de aanwezige poppenkast kenden de meeste kinderen ook uit het land van hun voorvaders.

Buiten was er een muziektent opgebouwd, waar optredens werden gegeven door kindergroepen. Veel van deze groepen droegen de traditionele kleding uit het land van hun ouders en grootouders. De meisjes van Surinaamse Kotomissieshow *Zamuda* waren gekleed in de traditionele gewaden van de diverse culturen die

De tentoonstelling over kindercultuur gedrukt op textiel

Suriname rijk is: Javaans, Chinees, Indiaans, Creools en Panji. Achter elke *koto* was een prachtig verhaal verborgen. De meisjes zongen een lied over de culturele rijkdom van Suriname, waarin alle bevolkingsgroepen genoemd werden. Tijdens de Afghaanse modeshow van traditionele feestkleding zongen de kinderen een liedje dat alle Afghaanse kinderen kennen. Verder waren er optredens van een Marokkaanse en een Turkse groep, Flamencodansers en een Srilankaanse dansvoorstelling. De kindergroep van 't Aol Volk uit Drenthe liet zien hoe kinderen er rond 1900 uitzagen.

Op het plein voor het gemeentehuis was van alles te doen. Iedereen kon meedoen met spelletjes uit bijvoorbeeld Indonesië, Mongolië en Guatemala. Een Afghaanse man gaf les in vliegers maken en een Haïtiaanse dame leerde iedereen hoe ze figuren konden maken van touwtjes. Veel moeders verkochten tegen kostprijs lekkere hapjes en (gebruikt) snoepgoed.

Knikers en Kauwgomballen

Het Nederlands Centrum voor Volkscultuur had een tentoonstelling – *Knikers en Kauwgomballen* – gemaakt die buiten op het plein te bezoeken was. Deze tentoonstelling ging over kindercultuur in Nederland. Tegenwoordig is het normaal dat kinderen naar school gaan, buiten spelen en tijd voor zichzelf hebben. Maar kinderen hadden zeker tot in de negentiende eeuw geen tijd om

kind te zijn. Ze moesten vaak vanaf een jaar of zes al meehelpen met vader en moeder. Jongens hielpen vader bijvoorbeeld op het land. Meisjes hielpen moeder in het huis. Met een jaar of twaalf werden ze geacht om echt te gaan werken en werd er een betrekking buitenshuis voor ze gezocht. Meisjes gingen vaak in een dienst als meid bij boeren of rijke burgers. Jongens werden knecht bij een boer, ambachtsman of visser. Veel tijd om te spelen was er niet meer.

Een dans uit India

Met de komst van de stoommachine aan het einde van de achttiende, begin negentiende eeuw kwamen er ook in Nederland grote fabrieken en weverijen, waar veel kinderen moesten werken. Ze werkten vaak onder erbarmelijke omstandigheden en de werkdagen waren lang. Oudere kinderen gingen soms voor of na het werk nog een paar uurtjes naar school, maar vaak schoot dit er bij in. Kinderen moesten al jong meehelpen de kost te verdienen.

Kindercultuur brengt mensen uit verschillende culturen bij elkaar.

Met het Kinderwetje van Van Houten kwam daar in 1874 enigszins verandering in. De wet hield in dat kinderen tot twaalf jaar niet in fabrieken mochten werken. Landarbeid werd niet verboden, het helpen van vader of het werken als dienstmeid voor meisjes evenmin. De controle op naleving van de wet was miniem, waardoor nog steeds veel jonge kinderen in fabrieken werkten.

Pas met de invoering van de leerplicht kwam er een einde aan kinderarbeid. Deze wet, die in 1900 werd aangenomen, verplichtte kinderen tot twaalf jaar naar school te gaan. Er werd een uitzondering gemaakt in de oogstmaanden, als thuis alle zeilen bijgezet moesten worden. Ook meisjes die taken van moeder overnamen bij ziekte of overlijden, hoefden niet naar school. Maar het merendeel van de kinderen kon naar school gaan om te leren. Naast alle leuke spelletjes en optredens op het festival is het heel nuttig om kinderen ook hier van bewust te maken.

Cultuur van de burens respecteren

De vele culturen die Zeist rijk is, waren aanwezig om trots hun volkscultuur te laten zien. De reacties van aanwezigen waren lovend. Een Marokkaanse moeder vond dat een dergelijk festival vaker georganiseerd zou moeten worden. Zij was via de wijk met de organisatoren van het festival in contact gekomen en had

Meisje van de Surinaamse Kotomissieshow Zamuda

samen met de familie hapjes gemaakt. 'Het is een geweldig idee om meer van elkaar te zien, vooral voor de kinderen.' Een tante van één van de optredende Surinaamse kinderen vond het ook zeer geslaagd: 'Op deze manier leer je de cultuur van de burens respecteren. Dat is goed na alle negatieve berichtgeving in het nieuws.' De kinderen vonden het allemaal erg leuk en interessant. Naast de optredens waren vooral de spelletjes favoriet. Daarbij maakt het niet uit met wie je speelt, of wat je speelt, als het maar spannend is. ▶

Honderd jaar Chinese migratie

Volgend jaar is het honderd jaar geleden dat de eerste Chinezen naar Nederland kwamen en zich hier vestigden. Chinese mensen vormen een hechte gemeenschap en vallen niet erg op. Toch behoort het 'naar de Chinees gaan' tot de hedendaagse Nederlandse volkscultuur. Twee projecten besteden aandacht aan de Chinese migratie.

Ruim honderd jaar geleden waren veel Chinezen werkzaam als stoker of wasknecht op de grote Europese schepen. Chinese arbeiders waren goedkoop, werkten heel hard en waren erg gewild bij rederijen. Toen in 1911 een arbeidsconflict tussen de Nederlandse reders en de zeeliedenbonden uitbrak, besloten de reders de stakende zeelieden te vervangen door Chinezen. Dit tot grote woede van de Nederlandse zeelui. Een deel van deze Chinezen bleef ook na de stakingen in dienst van Nederlandse rederijen. Zo ontstonden de eerste Chinese buurten in Rotterdam en Amsterdam, maar ook bijvoorbeeld in Utrecht.

Moeizaam begin

Na de Eerste Wereldoorlog steeg het aantal Chinese mensen in Nederland. Ze waren niet populair, want de Nederlandse arbeiders zagen hen als concurrenten. Hun economische situatie was slecht en ze konden in Nederland niet veel doen tegen de uitbuiting van de havenmeesters, want ze hadden geen officiële papieren. In het begin was men zich niet zo bewust van hun aanwezigheid, maar

dat veranderde na een dodelijke schietpartij in 1922 in Amsterdam. Na een merkwaardig proces, waarbij de verdachten een nummer kregen omdat 'ze allemaal op elkaar leken' en de eed vervangen werd door een magisch ritueel, ging de Nederlandse regering maatregelen nemen. Voortaan mochten alleen Chinezen met een visum het land binnen komen.

Door de crisis in 1929 kwamen veel schepen stil te liggen. De matrozen en andere bootswerkers werden aan de kade gezet. Zo ook de Chinese zeevaarders die de taal niet kenden. Ze kwamen niet in aanmerking voor ondersteuning en vervielen al snel tot armoede en leden honger. Een aantal van hen begon met het verkopen van pinda's en met deze handel verspreidden de Chinezen zich over heel Nederland. Een klein aantal bleef in Rotterdam en Amsterdam en begon daar een eethuis. De eerste Chinese eethuizen – zoals Tsjang Kam Soi in Rotterdam en Kong Hing in Amsterdam – werden in de jaren twintig geopend.

Tekst Suzanne Yakubu

Foto's Nederlands Openluchtmuseum, Gemeentearchief Rotterdam, Gelders Archief, Kosmopolis / Anna van Kooij

Na de Tweede Wereldoorlog kwam een nieuwe golf Chinezen naar Nederland door de onafhankelijkheid van Indonesië. Het waren Chinezen die opgegroeid waren in Nederlands-Indië. In de jaren vijftig begon het Chinese restaurant aan zijn opmars. Bijna alle in Nederland gevestigde Chinezen waren hierin actief. Het personeel dat in de keukens van deze restaurants werkte, was veelal familie van elkaar. Er ontstond kettigmigratie: familie haalde andere familieleden naar Nederland om te werken. Het 'naar de Chinees gaan' werd een begrip en tegenwoordig is het is ondenkbaar dat er geen Chinees restaurant in de buurt is.

Fenmei Hu over de Chinese cultuur

Fenmei Hu, 30 jaar, is beeldend kunstenaar en oud-bestuurslid van de Chinese Jongeren Organisatie (CJO). Met haar stichting ARTventure wil Fenmei verschillende culturen met elkaar verbinden, waarbij haar nadruk ligt op de Chinese cultuur. Fenmei is geboren in China en als negenjarig meisje naar Nederland gekomen om bij haar ouders te wonen. Die werkten in het familierestaurant in Nederland. Fenmei groeide samen met haar zus op bij haar grootouders. Eenmaal in Nederland moest ze hard werken. Ze verhuisde toen ze dertien jaar was. Haar ouders kochten een restaurant voor zichzelf en vanaf dat moment draaide alles om naar school gaan en werken in de zaak. 'Een sociaal leven had ik niet.' Zij noemt zichzelf 'de tussengeneratie', migranten die niet in Neder-

Links: Reconstructie van een Chinees restaurant begin jaren zestig. Nu te bezoeken in het Nederlands Openluchtmuseum.

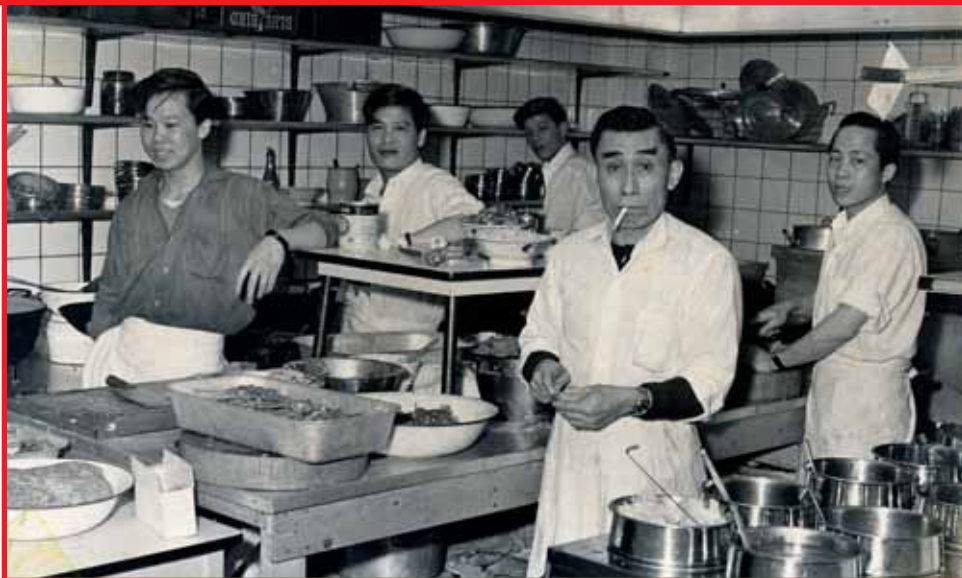
Onder: Restaurant Nanking in Rotterdam (circa 1950)

land zijn geboren maar hier wel zijn opgegroeid. Naast haar oudere zus heeft Fenmei drie jongere broers en zussen, geboren in Nederland. 'Het gegeven dat ik één van de weinige Chinezen in Nederland ben die kunstenaar is, geeft mij een soort plicht om mijn cultuur op een goede manier naar de buitenwereld te brengen.'

Het valt Fenmei op dat het honderdjarig jubileum van de Chinese migratie naar Nederland alleen leeft bij de mensen die er ook echt mee bezig zijn. 'Bij de vraag aan mensen of ze weten hoe de Chinezen naar Nederland zijn gekomen, weten vaak de meeste wel dat het via de zeevaart was en de pindachinees kennen ze ook wel, maar meer ook niet. Veel jonge Chinezen wisten niet eens dat er in het begin van de twintigste eeuw al Chinezen in Nederland waren. Dit komt waarschijnlijk doordat de huidige grote groep pas in de jaren zeventig naar Nederland kwam.'

Fenmei heeft een vriendin die werkt in het restaurant van haar ouders. Ze kwam naar Nederland toen ze dertien jaar was en hielp

Links: Koks in Restaurant Azië in Arnhem (1969)

Onder: Het luikje waardoor het (afhaal) eten van de keuken aan het restaurant werd gegeven

als oudste dochter zoveel mogelijk in de zaak. Een paar jaar geleden vertelde zij dat als ze de mogelijkheid had gehad om te studeren, ze dit was gaan doen. 'Nu zijn haar broer en jongere zusje beiden afgestudeerd en hebben 'Hollandse' banen, maar zij is blijven steken in het restaurant. Zeker nu het slechter gaat met de horeca, vindt ze het heel erg. Maar toen had ze geen keus, ze was oudste dochter en moest haar plicht doen.' Maar Fenmei kent ook de andere kant van het verhaal. 'Een andere kennis heeft het echt gemaakt in de horeca, hij heeft ontzettend veel restaurants in Nederland en verdient bakken met geld. Van hem weet ik dat hij het ondernemen westers aanpakt.'

Fenmei ziet de veranderingen in de Chinese samenleving. 'Ik merk dat de iets oudere Chinezen steeds meer gaan genieten van het leven. Ze gunnen zichzelf vaker uitjes, gaan meer uit eten, kleden zich beter en maken zich minder druk om hun kinderen. Geld verdienen is nog steeds het belangrijkste dat er is, maar een kind dat geen eigen baas is en een goede baan heeft, is zeker net zo geslaagd als een dat een eigen zaak heeft.'

Over haar eigen toekomstbeeld is Fenmei duidelijk: 'Ik ga binnenkort terug naar mijn geboortedorp, met het doel om het dorp in kaart te brengen met verhalen en beeldmateriaal van de dorpeelingen. Het district waar mijn dorp ligt staat namelijk bekend om de grote leegloop van jonge mensen naar het buitenland, veelal naar Italië en Nederland. Het doet mij pijn dat het dorp een soort cultu-

reel negatieve verandering doorstaat, doordat de welvaart toeslaat. De dorpeelingen beseffen het niet, maar als bezoeker zie ik het anders. Ik vraag me af hoe het dorp zal zijn over twintig jaar, wanneer de ouderen allemaal dood zijn en er alleen maar 'buitenstanders' in het dorp wonen.'

Chinees restaurant geopend in het Nederlands Openluchtmuseum

Op 31 maart is in het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem een Chinees restaurant geopend. Dit restaurant met de naam 'Azië'

maakte oorspronkelijk onderdeel uit van de thematentoonstelling 'Verhalen van immigranten'. De opening werd verricht door Zhang Jinxiong van de Chinese ambassade. Bij de presentatie werd een traditionele leeuwensceremonie gehouden. Hoewel het tegenwoordig heel normaal is om even Chinees te gaan halen, kwam het Chinese restaurant pas in de jaren vijftig in ons straatbeeld. Nu kan het publiek in het Nederlands Openluchtmuseum de dagelijkse sfeer proeven in Chinees restaurant Azië. Het interieur en een film over de negentigjarige eigenaar brengen de geschiedenis tot leven.

Chinees eten raakte vanaf 1950 steeds meer in de mode onder de Nederlanders, die wel wat zagen in de ruime en betaalbare porties die ze geserveerd kregen. Buiten de deur eten was voor de meeste mensen in de jaren vijftig nog te duur en heel ongewoon. De Chinees was voor velen de eerste kennismaking met een restaurant en met 'buitenlands' eten. Tegenwoordig geldt het eten van 'Chinees' als bijna net zo Nederlands als boerenkool met worst.

Het opgebouwde restaurant Azië, dat gevestigd is in de Zaanse buurt van het Openluchtmuseum, kent een lambrisering met gouden snijwerk, gecapitonneerde rood beklede stoelen, Chinese lampen, een afhaalbalie en het bekende luikje naar de keuken. Zo wordt de sfeer van China opgeroepen, die bijdraagt aan het vertrouwen, maar ook exotische karakter van Chinese restaurants.

Fenmei is er niet geweest, maar heeft er wel over gehoord. 'Over het algemeen zeggen de mensen dat het mooi en heel correct is ingericht. En mensen vinden het heel leuk dat Nederlanders zoveel aandacht besteden aan de Chinese cultuur. Laatst ben ik iemand tegen gekomen die er geweest was. Ze zei dat het haar heel erg deed denken aan haar jeugd, toen zij opgroeide in het restaurant.'

Chinees festival in Utrecht

Ook in Utrecht kwamen al vroeg Chinezen wonen. Kosmopolis, Volksbuurtmuseum Wijk C en de Stichting Lai Yin hebben ter herdenking van de eerste Chinezen in Nederland een China Festival georganiseerd. In Utrecht vestigden de eerste Chinezen zich in een typische oude volkswijk in het stadscentrum: Wijk C. Er is weinig overgebleven van de Chinese migratie in Utrecht. De pindakoeken

verkopers, pensions en restaurants zijn verdwenen. Evenals de Chinezen zelf.

Kosmopolis is een interstedelijk en internationaal platform, dat zich bezighoudt met samenwerking vanuit verschillende culturele achtergronden. Nancy Jouwe, programmadirecteur, legt uit dat ze de culturele aanwezigheid van de Chinezen in Utrecht zichtbaar wilde maken. Albert van Wersch van het Volksbuurtmuseum vertelt dat het museum tot voor kort geen contact had met de Chinese gemeenschap. 'Wij ervaren dat als een gemis in de geschiedschrijving van de wijk. Door dit project zijn wij in staat om onze collectie aan te vullen met foto's en verhalen.' Het festival was een groot succes. 'Een reactie van een bezoeker tijdens het festival was: 'Eindelijk staan wij eens in de belangstelling' en dat is

De Chinese bevolking is één van de oudste migrantengemeenschappen in Nederland.

natuurlijk ook één van de doelstellingen, de Chinese gemeenschap een gezicht te geven. 'Collega's van andere cultuurinstellingen waren verbaasd hoeveel Chinese mensen op het festival zijn afgekomen, dat was hen ondanks de Chinese programmering minder goed gelukt', vult Nancy Jouwe aan.

Het China festival Utrecht toonde de kleurrijke Chinese cultuur. De Chinese gemeenschap in ons land kent vele gezichten en tal van tradities. Tijdens het festival werden het Chinees Nieuwjaar en het Lantaarnfeest uitbundig gevierd. En er was aandacht voor Chinese verhalen, Chinees theater, Chinese muziek en Chinees eten. Ook waren er kookworkshops onder de titel 'Chinese Hutspot'. Met het Maanfeest werd het festival afgesloten. ▶

Afsluiting van het Jaar van de Tradities in Zeeland

Een kopje koffie en een bolus die traditiegetrouw zoet, zacht en plakkerig is. Heerlijk én een passend startschot voor een conferentie over tradities in Zeeland, georganiseerd door de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ).

Tekst Jolly van der Velden

Foto's Stichting Erfgoed Zeeland, Nationale Beeldbank

Behalve te proeven, valt er ook veel te zien in Uitspanning De Goederenloods op het terrein van Spoorwegmuseum Stoomtrein Goes-Borsele. Het eerste wat opvalt is dat er nogal wat mensen in streekdracht zijn gekleed. Bloedkorallen kettingen van vijf of zes snoeren dik, zwarte bolhoeden, prachtig geborduurde borst- en rugstukken, gouden oorijzers, zilveren sieraden, kanten kappen, mutsen met een lichtblauwe strik en nog veel meer. Boven aan de balustrade hangen T-shirts aan de lijn die bedrukt zijn met de bekendste Zeeuwse tradities. De eerste is ringrijden, gevolgd door de babbelaar, maar ook de koenkelpot en de zeevruchten zijn present. Het kan niet anders: dit is Zeeland.

Wat is echt Zeeuws?

'Uit onderzoek bleek dat 97,6 % van de mensen vindt dat tradities bij de cultuur van Zeeland horen.' Aan het woord is Leo Adriaanse van de SCEZ. Een vruchtbare uitkomst voor een organisatie die als motto heeft dat 'erfgoed boeit en bindt'. Op deze dag wordt er teruggeblikt, het Jaar van de Tradities in Zeeland wordt afgesloten, en vooruitgekeken. Hoe gaan we verder? Hoe borgen we de kennis voor de toekomst?

Verwijzend naar de foto's van Phine Lippe die een donker meisje in de dracht van Walcheren heeft gefotografeerd (zie *Volkscultuur*

Magazine nummer 2), stelt Adriaanse het publiek de vraag: 'Is dit nog echt Zeeuws? U mag het zeggen.' Om te vervolgen met: 'Kunnen tradities een toneelstukje worden of hoort het bij tradities dat ze mogen verdwijnen?'

Zeeuwse deelname aan het Jaar van de Tradities

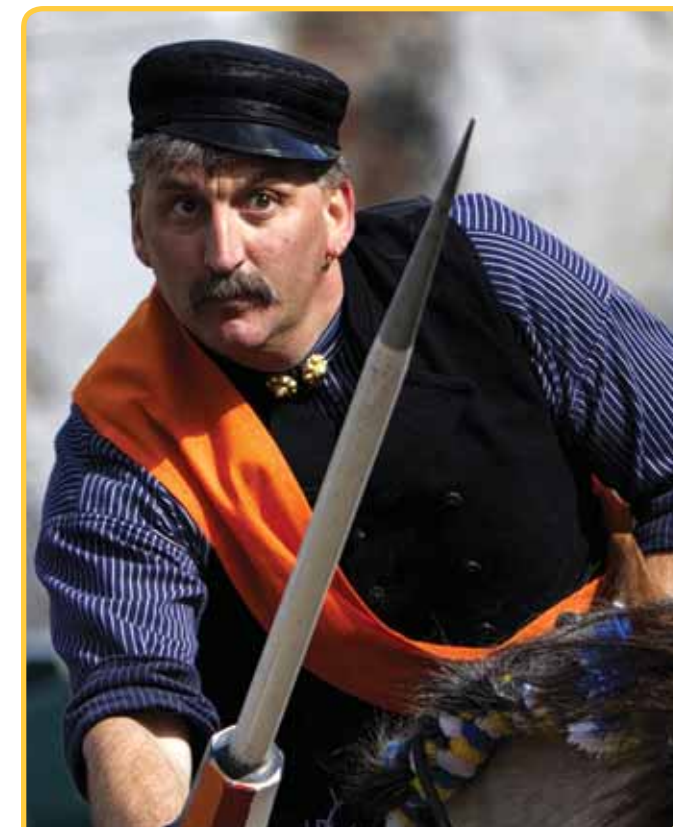
Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volks-cultuur, blikt terug op het Jaar van de Tradities. 'Zeeland is één van de provincies die optimaal hebben meegedaan,' zegt ze. 'Het is een groot succes geworden. Er hebben 47 organisaties meegedaan met 83 activiteiten, variërend van een boek en een enquête, tot festivals, schoolprojecten en tentoonstellingen.

Het is belangrijk je bewust te zijn van de culturele bagage van jezelf en van anderen. Hierdoor ontstaat er meer begrip voor elkaar en het bevordert de sociale cohesie. Culturele verschillen kunnen onbegrip en angst oproepen. Door inzicht kun je tot elkaar komen. 'Als je weet waarom de een zus doet en de andere zo en de historische achtergronden kent van al die tradities, dan begrijp je elkaar beter en kun je ook genieten van de kleurrijke verscheidenheid in Nederland.' Tradities zijn niet alleen van vroeger, ze zijn ook van hier en nu. Ze worden van huis uit doorgegeven, maar niet klakkeloos overgenomen. Ze worden telkens weer opnieuw aangepast. Onbewust is iedereen daar zijn hele leven mee bezig.

Op 15 oktober wordt het Jaar van de Tradities afgesloten op een groot symposium. Strouken: 'We hebben het een beetje uitgerekend omdat er nog zoveel mensen bezig waren. Volgend jaar starten wij met de twee jaar die in teken staan van het immaterieel erfgoed. Tradities en immaterieel erfgoed liggen in elkaars verlengde. Immaterieel erfgoed is een selectie van belangrijke tradities die wij waard vinden om te bewaren voor toekomstige generaties.'

Unesco wil het immaterieel erfgoed beschermen en heeft hiervoor een conventie opgesteld die inmiddels door 130 landen is ondertekend. Nederland heeft dat nog niet gedaan, maar waarschijnlijk gebeurt dat binnenkort.

Unesco heeft ervoor gekozen de plaatselijke gemeenschappen als drager van tradities te ondersteunen. Het moet uit henzelf komen; de gemeenschap moet het belangrijk vinden en er iets voor doen.

Ringrijden is traditie nummer 1 in Zeeland.

Het gaat er Unesco niet om tradities kunstmatig in leven te houden. Het moet, met andere woorden, niet alleen leuk voor de toeristen zijn.

Nieuw boek 'Echt Zeeuws?!'

Ineke Strouken reikt het eerste exemplaar van het boekje *Echt Zeeuws?!* uit aan gedeputeerde Van Waveren die het namens de Provincie met duidelijk plezier in ontvangst neemt. Hij is ook blij met de T-shirts die hij krijgt aangeboden. 'Hiermee onderscheiden we ons.' Het boekje is het Zeeuwse deel uit een reeks over provinciale tradities in Nederland en is uitgeven voor Pharos uitgevers met medewerking van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur.

Zeeland is niet alleen een provincie met veel tradities, maar ook een met kleurrijke nuances.

Van Waveren noemt drie zaken die de Provincie in dit kader van belang vindt. In de eerste plaats het vastleggen en behouden van de verschillende vaardigheden. Waarmee hij aansluit bij Ineke Strouken die het wat het behoud van sommige ambachten en kunsten betreft, het 'één voor twaalf' noemt. Daarnaast vindt hij het bevorderen van de deelname aan de activiteiten van belang, met speciale aandacht voor de jongeren. Ook vindt hij dat de tradities zichtbaar moeten blijven, zodat er een stimulans vanuit kan gaan.

*Ik heb zo lang met de koenckelpot gelopen
vrouwje doe de deur eens open
schipper trek je zeil eens op
gooi wat in me koenckelpot (...)*

De Eerste Yerseksche Koenckelpotfanfare trekt alle aandacht door in optocht zingend de zaal binnen te komen met hun koenckelpot: een tonnetje of blik dat bespannen is met een varkensblaas waar een bamboestokje doorheen steekt. Door met een nat stukje zeem langs de stok te wrijven ontstaat een sonoor geluid. Iedere laatste dag van het jaar trekt de fanfare door de straten van Yerseke, de kinderen sluiten zich daarbij aan. Ze gaan zingend en spelend langs de deuren, waar ze iets lekkers of wat muntjes krijgen.

Terugblik op het afgelopen jaar en een blik vooruit

'Het meest opmerkelijke van het afgelopen jaar is het feit dat er in Zeeland ongelofelijk veel tradities springlevend zijn,' zegt Hesther van den Donk, adviseur volkscultuur bij SCEZ. Ze noemt het ringrijden waar veel jonge mensen op afkomen. Heel bijzonder is ook dat sinds 2008 een Sacramentsprocessie opnieuw tot leven is

gebracht in Kwadendamme. De diversiteit van de tradities en de verspreiding over de verschillende streken is groot. 'Er zijn ook tradities waar ik zelf nog nooit van had gehoord, zoals het stoeltesrijden in Wemeldinge, een stoelendans op een paard.'

De SCEZ hoeft geen moeite te doen om de tradities levend te houden. 'Het gaat gewoon vanzelf,' volgens Van den Donk. 'Het is ook niet aan ons om ze aan te jagen. Wel willen we graag in beeld krijgen welke tradities er allemaal zijn. We willen een kenniscentrum oprichten waar men met vragen terecht kan en vanwaar wij mensen met elkaar in contact kunnen brengen, kunnen adviseren of helpen bij onderzoek. Ik had bijvoorbeeld eens een vraag van iemand over hoe een bepaald onderdeel van een klederdracht er precies uitziet, in verband met een restauratie. Ik heb hem toen het advies gegeven contact op te nemen met een museum om in het depot de dracht te bekijken. Dat zal mijn rol ook in de toekomst zijn. Advies geven hoe je iets het beste kunt aanpakken, wijzen op subsidiekanalen, of hoe om te gaan met publiciteit. Het zijn allemaal vrijwilligers die er enorm veel tijd in stoppen, maar dan weer net onvoldoende kennis hebben van hoe ze het beste bepaalde dingen kunnen aanpakken.' Jongeren hebben de aandacht. Er is een voorstel om jongeren actief te krijgen door hun eigen merklap te ontwerpen op de computer met eigentijdse symbolen. Dat ontwerp kan dan op YouTube gezet worden. Tot en met 2012 is er subsidie voor volkscultuur. Van den Donk is erg blij met die extra impuls, maar ook daarna moet er aandacht voor blijven. 'Kennis van streekdrachten moet nu vastgelegd worden, anders ben je het voor altijd kwijt. Dat kenniscentrum is heel belangrijk. Bij de provincie leeft dat besef ook.'

Oude en nieuwe streekdracht

Historisch Museum de Bevelanden in Goes heeft een pracht aan Zeeuwse streekdrachten en sieraden in de collectie. Directeur Hans Oomen vertelt er met veel enthousiasme over. Elke drie à vier maanden is er een wisselexpositie en de verbinding met deze tijd wordt gemaakt door workshops en bijvoorbeeld het maandelijks handwerkcafé. Het museum speelt graag in op de vraag van het publiek en wil zo laagdrempelig mogelijk zijn. Eén van de activiteiten in het kader van het Jaar van de Tradities was een streekdrachtenmodeshow die negenhonderd bezoekers trok.

Straorijden is een oud volksgebruik op Schouwen.

Suzan Bakx is medewerkster Streekdrachten van het museum en tevens modeontwerpster. Zij schakelt ook tussen toen en nu door aan de ene kant veel zorg te besteden aan het behoud van de dracht en aan de andere kant kleding te ontwerpen die geïnspireerd is door streekdrachten.

De langste merklap ter wereld

'Het textiele prentenboek van Zeeland,' noemt Mia Elmont de merklap van ruim 125 meter bij 45 centimeter. Gemaakt door 243 borduursters en borduurders; er deden ook mannen mee. De titel *Door ons gedaen* is een knipoog naar het *door mijn gedaen*, dat vroeger vaak op merklappen werd geborduurd, gevolgd door de

naam van de maakster. Vanaf de zeventiende eeuw werden de merklappen gemaakt. Daar werden symbolische zaken op afgebeeld, zoals de hoorn des overvloeds, of een wapen van de gemeente. Kenmerkend voor een merklap is de naamsvermelding.

Een ontwerp maken waaruit blijkt wat je boeit in Zeeland. Dat was de opgave voor het maken van deze uitzonderlijke lange lap. Dat kan van alles zijn, bijvoorbeeld een gebouw dat dierbaar is, een klederdracht of een thema als de visserij. Voor iedereen is dat verschillend, waardoor de merklap een authentiek beeld geeft van Zeeland anno nu. 'Dat maakt het zo boeiend,' zegt Mia Elmont. 'Het belangrijkste aspect van een merklap is het vertellen van verhalen.'

Het is een persoonlijk document met je naam erop en dat wat je dierbaar is. Het laat zien dat je geleefd hebt. Een merklap is daarvoor een waardevol familiestuk.'

Er zijn elf exposities in de afgelopen tien jaar geweest, ook in het buitenland. Onder meer in Japan en in Frankrijk, in Bayeux. Daar hing de langste merklap ter wereld dicht bij zijn beroemde textiele voorganger: het zeventig meter lange tapijt dat het verhaal van Willem de Veroveraar in 1066 uitbeeldt.

De merklap is een enorme publiekstrekker, vandaar de wens een eigen ruimte te hebben om hem op te hangen. Daar zouden dan ook workshops gegeven kunnen worden. Mia Elmont: 'We willen ons sterk maken dat het vak handwerken terugkomt in het lesrooster op de scholen. De overdracht van tradities gaat niet vanzelf, wij vinden het belangrijk om te investeren in het onderwijs.'

Traditie nummer één: ringrijden

Leo de Visser is voorzitter van de Zeeuwse Ringrijders Vereniging. Het is een actieve, bloeiende vereniging met pakweg negenhonderd leden, verdeeld over vijftien afdelingen. De vereniging bestaat inmiddels zestig jaar, maar daarvoor werd er al volop ring gestoken in elk dorp in Walcheren. In de jaren zestig was er een 'dipje' vanwege de mechanisatie van de landbouw: er waren simpelweg te weinig paarden. In de jaren zeventig begon de opleving te komen. Tot vorig jaar zijn er elk jaar meer leden bijgekomen. Ook veel vrouwen zijn actief lid. Vanaf het jaar waarin je twaalf wordt mag je meedoen, totdat het niet meer gaat. Momenteel is de oudste deelnemer 78. Voor de jeugd tot twaalf jaar zijn er ringloopwedstrijden.

Bij het ringsteken gaat het erom een lans door een ring te steken, vanaf een paard in galop. Het is waarschijnlijk een overblijfsel uit de riddertijd waarin de ridders goed moesten leren steken, zodat zij met hun lansen hun tegenstanders beter konden uitschakelen. De boerenstand had dit alles van een afstandje bekeken en toen de riddertijd voorbij was ging zij ermee door. Vroeger was het voornamelijk ontspanning na vijf of zes dagen hard werken. Tegenwoordig is het een volkssport met een sterk sociaal element.

De basis vormen cultuur en tradities, maar het sportieve element is hedendaags. Het samenspel tussen paard en ruiter is essentieel. Er zijn verschillende soorten wedstrijden die veel publiek trekken. Zo'n tachtig per jaar, waaronder een competitie. Ringrijden kan ook vanuit een sjees, ook hier zijn kampioenschappen van.

Vanaf medio september is er een documentairefilm van Jacobien Kodde over ringrijden in de bioscoop van Vlissingen te zien.

Nulmeting

De Provincie gaf aan onderzoeksbureau *Scoop* de opdracht een nulmeting te doen op het terrein van de volkscultuur. Door deze meting is duidelijker geworden wie ermee bezig zijn, hoe bijvoorbeeld de leeftijdsopbouw is van de deelnemers en welke activiteiten er zijn. Alles is te lezen in het rapport *Volkscultuur in Zeeland: voor oud en jong!*

Nadet Somers van *Scoop* meldt dat de eerste verkenning zo'n kleine vierhonderd organisaties heeft opgeleverd die op de een of andere manier met volkscultuur bezig zijn. Daarvan houdt een kwart een streektraditie in ere, ongeveer een derde een Nederlandse traditie zoals een Oranjeviering.

Als voorbeeld van een streektraditie, 'het is echt niet voor de toeristen,' noemt ze het *straô-rieën* op Schouwen-Duiveland. Als de winter bijna voorbij is en de paarden weer van stal komen, worden de benen van de paarden 'gewassen' in zee. In optocht gaan ze naar het strand en lopen in een lange rij door het koude zeewater. Praktisch gezien is het zoute water goed voor eventuele wondjes die bij de paarden zijn ontstaan, maar het draait toch vooral om de lol van de plaatselijke bevolking dit met elkaar te doen. Alles en iedereen is mooi opgedoft, de paarden zijn in vrolijke kleuren versierd en op de terugweg is een drankje om weer warm te worden natuurlijk niet te versmaden.

Somers noemt deze organisaties een belangrijk onderdeel van de sociale structuur van Zeeland. 'Wat zouden we een kale samenleving hebben zonder.' Knelpunten zijn er natuurlijk ook. De werking van nieuwe (bestuurs)leden baart nogal eens zorgen, zo ook de financiën en de huisvesting. Een gebrek aan medewerking van de gemeente is ook gesignaleerd.

Ze houdt een warm pleidooi om de volkscultuur levend te houden. 'Betrek jongeren bij de activiteiten, zorg voor de noodzakelijke kennisoverdracht en zoek contact met mensen van andere culturen. Vertel elkaar verhalen, ga samen koken of muziek maken. Kruisbestuiving kan tot nieuwe vormen leiden.'

Reacties uit het publiek

Een inwoner van Renesse vertelt dat het *straô-rieën* daar in de jaren zestig op sterven na dood was. 'De muziekvereniging kwam er de deur niet meer voor uit.' Maar sinds er een nieuw comité is met een geweldige inzet en nieuwe ideeën, bloeit het als nooit tevoren.

Een voorzitter van een streekdrachtvereniging herkent het knelpunt van de kennisoverdracht, met name bij relatief moeilijke klussen zoals het plooiën en stijven van mutsen. Hoe krijg je nieuwe mensen enthousiast op wie je die kennis kunt overdragen? 'Hoe gaan we dit varkentje wassen voordat alle kennis verloren is?'

Een mogelijke oplossing is het inrichten van werkplaatsen waar mensen, jong en oud, in het kader van resocialisering een ambacht kunnen leren. Op Zeeuws-Vlaanderen heeft men daar positieve ervaringen mee.

Iemand van *Walcheren Mozaïek* vertelt dat deze organisatie de doelstelling heeft de relatie te verbeteren tussen allochtonen en autochtonen door allerlei activiteiten te organiseren. Hij zegt zich thuis te voelen op deze dag van tradities. 'Wij passen ons aan, maar houden ons ook aan onze eigen tradities.'

De vereniging heeft een bestand van alle allochtone organisaties in Zeeland, hier kan een beroep op worden gedaan. Ten slotte nog een aanbeveling. Roep de hulp van jongeren in om iets te doen waar ze goed in zijn, zoals het bouwen van een website.

Humor in het Zeeuws

De dag wordt afgesloten met een paar sketches Zeeuws verteltheater door Adrie Oosterling. Een *performer* uit Zeeuws-Vlaanderen, een streek die, zoals hij zegt, ligt tussen het land van het Bourgondische leven en het land van 'dat doen we op zondag niet'. ▶

Boven: Gedeputeerde van Waveren ontvangt het eerste exemplaar van *Echt Zeeuws ?!*

Daaronder: Veel aanwezige mensen waren gekleed in streekdracht.

Rechts: Leo Adriaansen zag Abraham.

Internationale reuzenoptocht was reuze!

Vijftienduizend mensen stonden op 26 september langs de Oisterwijkse dreven hun ogen uit te kijken naar een enorme stoet reuzen uit binnen- en buitenland. Grappige, statige, lieve, strenge, domme, vrolijke, grote, heel grote en reusachtige reuzen met daartussen passend geklede mensen van gebruikelijk formaat.

Tekst Ansje Busink

Foto's Jan Stads

Een dag eerder waren er al zesduizend mensen komen kijken naar de geboorte van een minireus: Hendrik. Hendrik is echt een kleintje, hij meet slechts ruim anderhalve meter. Dat was een idee van twee jeugdige leden van de Stichting Reuzengilde, die hem ook hebben vormgegeven, met hulp van anderen. Het ventje heet Hendrik, naar de hertog die Oisterwijk bijna 800 jaar geleden stadsrechten schonk. De geboorte van Hendrik werd voorafgegaan door een verhaal van een verteller, dat tegelijkertijd werd uitgebeeld door een aantal toneelspelers. Het verhaal is gebaseerd op een legende die speelt rondom de Oisterwijkse vennen.

Optocht

Iedere vijf jaar wordt er in Oisterwijk een reuzenoptocht gehouden. Drie reuzen horen bij de gemeente zelf. Zij zijn geboren in 1999, twee jaar na de gemeentelijke herindeling die de nieuwe gemeente Oisterwijk deed ontstaan. Het stadje Oisterwijk kreeg de plaatsen Moergestel en Heukelom erbij.

Ook de mirlitonfanfare liep mee in de optocht.

De inwoners van de nieuwe gemeente moesten behoorlijk aan elkaar wennen. Om het samen optrekken te bevorderen werd het idee van de reuzen geboren. Elk dorp een eigen reus. Het samen bouwen en beheren van de reuzen moest de samenwerking bevorderen en het was een groot succes. De gemeenten Tilburg en Hilvarenbeek hebben het idee al overgenomen, respectievelijk met drie reuzen en met nu nog één.

Reuzenidee

Echt een reuzenidee dus, en dit jaar werd voor de derde keer de mateloos populaire internationale reuzenoptocht gehouden. Zo'n honderdvijftig vrijwilligers werkten een jaar lang aan de organisatie. Het spande er dit keer om of het wel door kon gaan, omdat het zeer moeilijk bleek te zijn om aan voldoende geld te komen.

Nu was het ook niet zomaar een optocht: Een groep van ongeveer zestig personen trok vorig jaar naar Mallorca om daar met de drie reuzen op te treden. In ruil daarvoor kwam er een grote folkloristische groep naar Oisterwijk met twee reuzen, een kinderdans-

groep, een muziekgroep, een expositie over de reuzencultuur op Mallorca en een klapstuk dat zich afspeelde op zaterdagavond..

Demonenshow

Een aantal folkloristische groepen op Mallorca baseert zich op de voorchristelijke verering van vuur. Eén van die groepen gaf zaterdag een vurige demonenshow. Circa honderd Spanjaarden trokken in duivelsgedaante vanaf de brandweerkazerne naar de Lind. Daar gaven ze een show met tootsen, een vuurspuwend monster en een fontein van vuur. Dat was natuurlijk nog nooit vertoond in Oisterwijk en het publiek beloonde de groep met een luid applaus.

Lopende volkscultuur

De optocht bestond uit twee onderdelen. Tussen de reuzen uit Mallorca, Frankrijk, België en Nederland liep wat de Stichting Reuzengilde noemt 'de lopende volkscultuur van de gemeente Oisterwijk'. Gildes, harmonieën, folkloristische dansgroepen en ook een Mirlitonfanfare. De leden van deze in 1938 opgerichte Moergestelse muziekgroep maken muziek met namaakinstrumenten. Het is één van de laatst overgebleven Mirlitonfanfares van Nederland. Een mirliton wordt ook wel een *kazoo* genoemd.

De reuzen verbeelden de identiteit van een gemeente.

Het was vroeger bij de kinderen populair in de vorm van een saxofoon met membraam, waar je met je eigen stem een 'muzikaal' geluid mee voortbrengt. Eigenlijk zingen dus, maar het klinkt als een instrument.

De organisatie en de gemeente zouden dit grootse festijn graag benoemen tot immaterieel erfgoed, dat momenteel hoog op de politieke agenda staat. Nu gaat dat natuurlijk niet zomaar. De criteria voor deze bestempeling moeten nog worden vastgesteld en zo eenvoudig is dat niet. Maar dat het feest populair is was ook dit keer weer volkomen duidelijk. ▶

Streekverhalen

Nederland is rijk aan volksverhalen. Volksverhalen zijn verhalen die door mensen aan elkaar verteld worden en vaak een moraal in zich dragen. Soms worden de verhalen puur verteld ter vermaak. Sprookjes, sagen, legenden, moppen en broodje-aapverhalen of *urban legends* zijn allemaal vormen van volksverhalen. De inhoud van de verhalen geeft inzicht in wat er in een samenleving gebeurt, ze kunnen gezien worden als de spiegel van een gemeenschap. Als er bepaalde angsten leven, worden die vaak vertaald in een spannend verhaal. Vroeger gebeurde dit al met de traditionele sagen, waarin wezens als weerwolven, spoken, kabouteren en heksen gebruikt werden om vreemde dingen te verklaren, of te waarschuwen voor bepaald gedrag zoals laat over straat gaan, teveel drinken en onzedelijkheid. Mensen die dit toch deden zouden angstige momenten beleven. De verhalen werden van generatie op generatie doorverteld.

Verhalenbank

Het DOC Volksverhaal van het Meertens Instituut heeft vier jaar lang onderzoek gedaan naar volksverhalen in Nederland en de functie van deze verhalen. Er zijn veel verhalen met een speciale functie: ze zijn verbonden met de identiteit van een stad, dorp of streek. In ons land worden veel van deze verhalen geclaimd. Mensen hechten zo veel waarde aan het verhaal, dat ze vinden dat dit echt bij de eigen gemeente hoort. De

verhalen worden toegeëigend en gaan onderdeel uitmaken van de identiteit van een gemeenschap. Veel verhalen of verhaalelementen zijn helemaal niet toe te schrijven aan één plaats, maar komen op meer plaatsen voor. Toch vinden mensen altijd wel voldoende redenen om een verhaal te claimen. Als er geen verhaal voor handen is, wordt het soms verzonnen. In sommige gevallen worden de verhalen niet alleen gebruikt om de eigen groep af te bakenen, maar ook om toeristen aan te trekken. Door het plaatsen van een beeld of het verkopen van aan het verhaal gerelateerde souvenirs proberen de mensen meer ruchtbaarheid aan hún verhaal te geven.

Spinwif van de Spinberg

Deze heel belangrijke sagen, legenden en broodje-aapverhalen zijn gebundeld in het boek *Verhalen van stad en streek. Sagen en legenden in Nederland*. Sommige verhalen in het boek zijn bij veel mensen bekend, zoals het Vrouwtje van Stavoren dat geclaimd wordt door Stavoren. Deze stad claimt niet alleen het verhaal (dat trouwens elementen bevat die in veel andere verhalen ook voorkomen), maar heeft ook een beeld van de vrouw in de haven staan. Terneuzen heeft zich het verhaal van de Vliegende Hollander toegeëigend. Hier wordt jaarlijks het Vliegende Hollander Festival gehouden, er is een beeld van het spookschip en veel verenigingen hebben hun naam verbonden aan het verhaal. Zelfs van Hansje Brinker, die ver-

Tekst Saskia van Oostveen

De vriend van Hansje Brinker stopt met zijn vinger het gat in de dijk in Madurodam.

zonnen is door een Amerikaanse schrijfster, is speciaal voor toeristen een beeld geplaatst. Andere verhalen die in het boek staan zijn minder bekend, zoals Het Spinwif van de Spinberg.

Het boek geeft een uitgebreid overzicht van Nederlandse volksverhalen. De verhalen zijn per provincie gerangschikt en voorzien van een uitgebreide uitleg over de verspreiding van het verhaal, de claim, betekenis en achtergrond. Het boek bevat op deze manier een schat aan informatie over lokale verhalen. In het boek staan zowel oude als nieuwe verhalen.

Theo Meder, Ruben Koman, Willem de Blécourt en Jurjen van der Kooi, *Verhalen van stad en streek* (Amsterdam 2010) is uit gegeven in het kader van het Jaar van de Tradities ▶

WieKentKunst Moergestel inspireert gemeente

De nieuwe visie op cultuur van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Oisterwijk wordt 'belichaamd door de doelstelling van WieKentKunst'. Dat heeft wethouder van cultuur Joop van Hezik van de gemeente Oisterwijk op vrijdag 8 oktober in Moergestel gezegd tijdens de start van de manifestatie *Gèèsel Verzamelt* van de Stichting WieKentKunst. 'Uitgangspunt van het nieuwe cultuurbeleid is dat we cultuur in willen zetten om de sociale samenhang tussen mensen te versterken', aldus Van Hezik.

Tekst en foto
Paul Spapens

Na elke vakantie snijdt Henk Berben zijn vakantiebelevissen uit in wandelstokken.

Dat nu is precies de doelstelling die de Stichting WieKentKunst al dertien jaar met succes in de praktijk brengt. Alle activiteiten van de stichting zijn daar op gericht. 'Wat WieKentKunst doet is vernieuwing door het verbinden van identiteit', aldus de cultuurwethouder tegen zijn gehoor van circa honderd aanwezigen. Dit 'vernieuwen door het verbinden van identiteit' weet WieKentKunst volgens Joop van Hezik steeds heel concreet te maken. Hij gaf de volgende voorbeelden: het *Gèèsels Kookbuukske*, de *Anti-vandalismeboom* en *Moergestel Zingt*. Joop van Hezik: 'Al deze activiteiten zijn gericht op het versterken van de Moergestelse dorpssamenleving. Tradities zijn daarbij vaak uitgangspunt. Maar, in samenhang daarmee, ook vernieuwing.'

Het immaterieel erfgoed heeft in de nieuwe 'startnotitie cultuurvisie 2011-2015' van de gemeente Oisterwijk een speciale plaats gekregen. Wethouder Joop van Hezik: 'Maar, ere wie ere toekomt. WieKentKunst heeft dit thema – de kracht van volkscultuur als middel voor versterking van leefbaarheid en sociale samenhang – al in 1998 ontdekt met haar jaarlijkse dorpsmanifestaties.' De cultuurwethouder herinnerde er aan dat WieKentKunst voor het denken en doen provinciale en landelijke erkenning heeft gekregen. In al deze ontwikkelingen heeft de Stichting WieKentKunst hernieuwde kracht gevonden om Moergestel een erfgoedhuis te geven.

Cultuurparticipatie

Dat daar behoefte aan bestaat bleek tijdens de manifestatie *Gèèsel Verzamelt*. Meerdere deelnemers en bezoekers boden de organisatie voorwerpen aan die relevant zijn voor de geschiedenis van dit dorp van zesduizend zielen. Een museumgedeelte met *highlights* uit de Moergestelse historie is een onderdeel van dit erfgoedhuis. De manier waarop de Stichting WieKentKunst werkt is uniek in Nederland. Elk jaar bedenkt de organisatie een thema. De inwoners worden uitgenodigd hun bijdrage te leveren aan de uitwerking van het thema.

Wethouder gemeente Oisterwijk: 'Vernieuwing door het verbinden in identiteit'

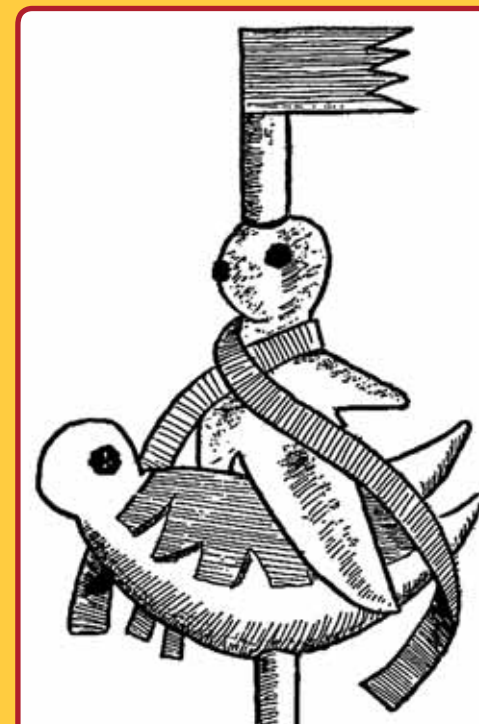
Thema's uit eerdere jaren waren onder meer tuinen, muziek en ambachten. Aan het muziekevenement werd letterlijk door iedereen die op de een of andere manier muziek maakt deelgenomen, in totaal zo'n zeshonderd mensen. Het thema voor 2010 was verzamelingen. Ruim tachtig inwoners waren bereid hun verzamelingen te laten zien. De collecties liepen zeer uiteen, van pispotten tot bierglazen, van oude spelletjes tot tractoren, opgezette dieren, postzegels, kerkboeken, doopjurkjes. De verzamelingen werden op een tiental plaatsen geëxposeerd, ook bij de mensen thuis. De activiteiten van WieKentKunst doen een beroep op de talenten van de inwoners en ze brengen de inwoners letterlijk met elkaar in contact. Vele duizenden inwoners en mensen uit de regio hebben *Gèèsel Verzamelt* op 8, 9 en 10 oktober bezocht. Voorzitter Hennie van Schooten: 'Iedereen wil nu al weten wat we volgend jaar gaan doen. We haken in ieder geval in op de Jaren van het Immaterieel Erfgoed van het Nederlands centrum voor Volkscultuur. Dat onderwerp is ons als erfgoedorganisatie op het lijf geschreven. En hopelijk brengt het ons erfgoedhuis weer wat dichterbij.' ▶

Deegmannetjes met Sinterklaas

Traditioneel is Sinterklaas het feest van de vele lekkernijen. Dat was het al in de zeventiende eeuw en dat is het nog steeds. Sinterklaas is onlosmakelijk verbonden met pepernoten, speculaas en chocoladeletters. In de zeventiende eeuw, zo weten we uit oude bronnen, kregen de kinderen 'peperhuisjes, suikererwt en kapittelstokken', die nog veel zoeter zijn dan de lekkernijen die kinderen tegenwoordig krijgen voorgezet.

In de provincie Zeeland kent men vanouds het gebruik om deegmannetjes of deegventjes te geven. Een deegmannetje is een mensenfiguurtje, gemaakt van deeg, dat in Zeeland nog steeds altijd op Sinterklaasavond wordt gegeten. Het deegmannetje wordt bestreken met boter en belegd met bruine suiker, het gaat dus om een zoete lekkernij. Waarom het gebruik slechts in Zeeland bekend is, is onduidelijk. Wel weten we dat het al in de negentiende eeuw, dus meer dan 150 jaar geleden, bekend was. Opvallend is verder nog dat de deegmannetjes ook een plek hadden in een ander folkloristisch feest. In heel Nederland worden palmpaasstocken meestal bekroond met een broodhaantje. Op enkele oude plaatjes is te zien dat in Zeeland een deegmannetje bovenop het broodhaantje werd gezet.

Ook tegenwoordig nog zijn de deegmannetjes een onmisbaar bestanddeel van het Zeeuwse Sinterklaasfeest. Een Sinterklaaspartijtje zonder deegmannetjes is niet af! ▶

Benodigdheden:

- 375 gram bloem gezeefd
- 30 gram verse gist of 5 gram gedroogde gistkorrels
- 1 theelepel suiker
- 1/4 liter lauwe melk
- 1 volle lepel kaneelpoeder
- 1/2 theelepel zout
- 75 gram roomboter op kamertemperatuur
- rozijntjes voor decoratie van de ogen en navel
- bakpapier

Deegventjes

Dit recept is goed voor 8 a 10 ventjes.

Bereiding:

Zeef de bloem in een kom en maak een kuil in het midden. Doe daar de gist, suiker en kaneel bij. Meng dit met de helft van de melk. Roer dan het binnenste gedeelte en dek het met een droge theedoek af. Laat het 20 minuten op een warme plek (in het winterzonnetje of bij de verwarming) voorrijzen.

Meng vervolgens het melkrestant en de boter in schijfjes er voorzichtig door, net als het zout.

Kneed het mengsel op 't aanrecht met wat bloem tot een soepel deeg, wat ongeveer ruim vijf minuten duurt. Maak dan een bal en laat het terug in de kom bedekt met theedoek rijzen tot het deeg verdubbeld is.

Kneed het weer op het aanrecht door met bloem. Snijd er acht of tien gelijke bolletjes van. Maak van elk een rechthoekig broodje. Snijd de benen en de

armen en vorm het hoofdje. Nogmaals 20 minuten laten rijzen.

Dan de geweekte rozijntjes plaatsen als ogen en navel. Bestrijken met een losgeroerde eierdooier.

Bakken onder in de oven op 180 graden C of 355 F in een gewone oven en 160 in een hete luchtoven.

Afhankelijk van de grootte duurt dat circa 15 a 20 minuten. Als de mannetjes goudbruin zijn eruit halen en laten afkoelen. Heerlijk met roomboter en basterdsuiker of kaas.

www.meisjevandeslijterij.nl

Alledaagse dingen

Door Ineke Strouken

Kerstwintercircus

Seizoen 2010/2011 is een bijzonder seizoen voor het Internationaal Kerstwintercircus: het viert zijn veertigjarig jubileum! Het familie-uitje tijdens de Kerstvakantie is een traditie die bij velen een warm gevoel oproept. De feestelijke sfeer, de spannende en leuke acts en de gezelligheid zorgen voor een onvergetelijke ervaring. De grote zaal zal worden omgetoverd tot een ware circuspiste, waar prachtige, spectaculaire acts te zien zijn voor jong en oud.

Omdat het feest is, wordt er dit jaar een tentoonstelling georganiseerd over de historie van het circus in Parktheater Eindhoven.

Internationaal Kerstwintercircus, van zaterdag 25 december tot en met zondag 2 januari (040 - 2111122 en www.kerstwintercircus.nl)

Terug in de tijd

In de tuin van het huis Verwolde in het Gelderse Laren kunnen bezoekers op eerste en tweede kerstdag zelf een rol spelen in het kerstverhaal. Een wandeling, waarbij iedereen wordt ingeschreven zoals Keizer Augustus destijds beval, leidt groot en klein naar Bethlehem, en daarna naar de herders en de stal. Brandende vuurkorven en de omgeving van huis Verwolde staan garant voor de sfeer. Elk half uur wordt in de oranjerie het kerstverhaal 'De Ster' verteld en een aantal historische stijlkamers van het huis is in kerstsfeer gebracht en te bezichtigen.

Meer informatie op www.mooigelderland.nl of www.levendekerststal.nl

Midwinterhoornblazen

Natuurmonumenten heeft de Haarlese Midwinterhoorngroep uitgenodigd om het blaasseizoen te komen openen op de Sprengenberg. Traditioneel mag er op de midwinterhoorn worden geblazen vanaf de eerste zondag van de Advent tot en met 6 januari, het feest van Driekoningen. In excursieshuur De Pas zijn warme dranken te koop. De Haarlese blazers demonstreren daar hoe een midwinterhoorn wordt gemaakt en leggen uit wat het verschil is tussen een natte en een droge hoorn. Alles wat u of uw kinderen altijd al over het midwinterhoornblazen wilden weten, kunt u nu vragen!

Nationaal Park Sallandse Heuvelrug op 28 november 2010 om 14.00 uur (www.natuurmonumenten.nl)

Oorlogskinderen

De Tweede Wereldoorlog was een roerige tijd. Kinderen begrepen (nog) niet alles, maar de invloed was merkbaar, afhankelijk van opvoeding, financiële situatie en afkomst. In Kind in oorlog komen mensen aan het woord die toen de oorlog begon tussen de 2

en 19 jaar oud waren. Aan de hand van hun eigen foto's en objecten vertellen ze hun eigen verhaal. De kinderen uit het boek hadden heel verschillende achtergronden: Joods, Sinti, Marokkaans, Duits, Haags, kinderen waarvan de ouders in het verzet zaten, maar ook kinderen waarvan de ouders NSBers waren.

Joke van Grootheest en Gert-Jan van Rijn, *Kind in oorlog* (Den Haag 2010)

Hard schaatsende vrouwen

In het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen is een winterboek ten doop gehouden. *De vrouwen van de hardrijderij* gaat over vrouwen die ooit als kortebaanjongvrouwen schitterden op Friese ijsbanen. De auteur, Hedman Bijlsma, staat bekend om zijn boeken en lezingen over schaatsen. Het is alsof we plakboeken bekijken van de hardrijdsters tussen 1943 en 1970. Documenten, foto's, anekdotes en wetenswaardigheden geven een beeld van deze unieke periode. Ook schaatsters uit andere provincies komen erin voor. Gesprekken met de toenmalige mentor van de kortebaanjongvrouwen, Douwe Miedema, en met drie oud-hardrijdsters, zijn in het boek verwerkt.

Hedman Bijlsma, *De vrouwen van de hardrijderij* (Vrienden van het eerste Friese Schaatsmuseum Hindeloopen, 2010)

Marrons

In Suriname vormen de Marrons nog steeds een aparte bevolkingsgroep. Hun tradities en gewoonten verschillen van alle andere culturen in Suriname. Toen de Nederlanders Afrikaanse slaven naar Suriname brachten om op de plantages te werken, ontsnapte een deel van de mensen aan dit zware bestaan. Ze vluchtten de ondoordringbare oerwouden in en stichtten kleine nieuwe gemeenschappen, waar ze hun eigen (Afrikaanse) gewoonten konden handhaven. Honderd jaar vóór de officiële afschaffing van de slavernij dwongen zij al de vrije status af. Ook na de afschaffing van de slavernij bleven de Marrons in afzondering wonen. Tot op de dag van vandaag vormen zij een aparte cultuur binnen Suriname.

Ton Fey, *Marrons van Suriname* (Amsterdam 2009)

Bloemencorso Zundert

'Een boek voor de buitenstaander, om hem de passie, de beleving, de inspiratie van het corso te laten zien. Om hem te laten delen in het geheim van Zundert. Om hem een glimp te laten opvangen van het wonder dat zich hier ieder jaar voltrekt.'

Het geheim van Zundert is een fraai uitgevoerd boek over een corsojaar in het Brabantse Zundert. Ruim twintig fotografen volgden de twintig buurtschappen en vierduizend vrijwilligers op de voet. Het resultaat is een gevarieerd fotoboek, waarin van alles getoond wordt, van laswerk aan de wagens tot het plukken van de Dahlia's, en van het maken van tempexmodellen tot het naaien van de kleding van de corsoman.

De publicatie biedt een gevarieerd inkijkje in het harde werk dat vooraf gaat aan één van de bekendste corso's wereldwijd. Na het doornemen van het boek blijft een beeld achter van actief gemeenschapsleven, dat uitmondt in een kleurrijk bloemenfestijn dat voor zowel de vrijwilligers als voor de talloze bezoekers tot de verbeelding spreekt.

E. van Geene e.a., *Het geheim van Zundert. Dagboek van een corsobouwer* (Zundert 2009)

De oude roep

Midwinterhoornblazen is een traditie die vooral in het oosten van Nederland voorkomt, met name in Twente en de Achterhoek, waar het tot een ware kunst verheven is. Er worden concerten gegeven en sinds de jaren vijftig wordt er gestreden om de 'Zilveren Hoorn'. De Nederlandse componist Jurriaan Andriessen schreef een compositie voor een klassiek orkest, koor en vier midwinterhoorns. In deze compositie, genaamd 'Midwinterhoornsong' is de sfeer en de kou van de winter goed getroffen. Het stuk beleefde zijn première in Hengelo, in 1974. Maar het midwinterhoornblazen is het meest bekend van het blazen in de kersttijd. Het speciale geluid dat de midwinterhoorn voortbrengt, is tot op grote afstand over de stille akkers te horen.

De midwinterhoorn wordt in de kersttijd geblazen.

Tekst Ineke Strouken

Foto's Jan Stads

Van signaal naar muziek

Midwinterhoornblazen is een winters evenement. Het geluid van de midwinterhoorn is traditioneel alleen te horen in de periode tussen de eerste zondag van de advent en Driekoningen, dus tussen eind november en 6 januari. Tegenwoordig is het een toeristische attractie, maar in het verleden zal het instrument vooral bedoeld geweest zijn als communicatiemiddel. Dit heeft de midwinterhoorn gemeen met de alpenhoorn in Zwitserland. De midwinterhoorn is verwant aan de ossenhoorn die nog geblazen wordt in Markelo en aan de boerenhoorn waarmee in Drenthe de *boerrichter* de boeren bij elkaar riep.

De midwinterhoorn was een instrument om op afstand te kunnen communiceren.

In een tijd dat niemand nog een telefoon had, was de hoorn, vanwege zijn védragend geluid, een handig middel om signalen over te brengen. Uit een document uit 1815 blijkt dat de hoorn bijvoorbeeld werd gebruikt door smokkelaars om elkaar te waarschuwen als er een douanebeambte in aantocht was. De ontwikkeling van signaalinstrument naar muziekinstrument is duidelijk gedocumenteerd. Tussen 1900 en 1950 werd nog vooral in korte stoten geblazen. Na 1950 ging men steeds vaker melodieën maken. Midwinterhoornblazen werd muziek om naar te luisteren. De toehoorders zijn vaak gecharmeerd van wat zij zien als de 'oerklank' van de hoorn.

Opleving van een traditie

Hoe lang mensen in de midwinter al op hoorns blazen is niet bekend. Het aantal gegevens hierover is schaars. Over de ouderdom van het gebruik is veel discussie gevoerd. In een uitzending van 'Gewest tot Gewest' in 1985 verklaarde de volkskundige J. J. Voskuil van het P.J. Meertens Instituut dat het midwinterhoornblazen helemaal niet eeuwenoud was, maar pas aan het begin van

Bij een winterse midwinterhoornwandeling hoort een warme kop erwtensoep.

de twintigste eeuw in Twente werd geïntroduceerd. Dit bracht een storm van protest op gang. In het Twentse dagblad *Tubantia* wezen kenners op middeleeuwse gegevens uit het Duitse grensgebied en op verhalen dat in de achttiende eeuw de Twentse katholieken elkaar waarschuwden als de protestantse drost op pad ging om hun missen te verstoren.

Aan het begin van de twintigste eeuw was een Twentse midwinterhoorngroep uit Enter aanwezig op het 'Vaderlandsch Historisch Volksfeest', dat in 1919 bij het Openluchtmuseum in Arnhem georganiseerd werd. De organisator van dit volksfeest, D.J. van der Ven, dacht dat de midwinterhoorn uit de oertijd stamde en door de Germanen werd gebruikt om de midwinterperiode in te luiden. Vandaar ook de naam: midwinterhoorn. In de tijd van het Volksfeest wisten nog maar enkele families hoe er op een midwinterhoorn geblazen moest worden. Bij de meeste boeren hing het instrument ongebruikt aan de muur. Na de Tweede Wereldoorlog

Het midwinterhoornblazen trekt tegenwoordig ook toeristen.

gingen in Twente en de Achterhoek mensen zich inzetten om de traditie nieuw leven in te blazen en inmiddels zijn er weer heel wat blazers die de traditie in stand houden en doorgeven aan volgende generaties.

Natte en droge hoorn

De hoorns worden meestal gemaakt van een berk of wilgenstam. Als mondstuk wordt vaak een stukje vlierhout gebruikt en de toon wordt gemaakt door een trilling van de lippen. Het vervaardigen van een midwinterhoorn is een ambacht. Tegenwoordig worden de instrumenten ook wel machinaal vervaardigd, maar de authentieke midwinterhoorn wordt met de hand gemaakt, door mooie, langwerpige en ronde stukken hout tegen elkaar aan te lijmen. Dat is de zogenoemde 'droge' hoorn.

Een 'natte' hoorn vergt wat meer tijd om te vervaardigen. Hierbij worden de twee helften niet aan elkaar gelijmd, maar met biezen

bij elkaar gebonden. Door vóór het blazen de hoorn in water te leggen, zet het hout uit waardoor mogelijke openingen worden volgezogen. De klank van een natte hoorn klinkt zachter en voller dan van een droge hoorn.

Toeristisch evenement

De midwinterhoorn wordt vooral geblazen in Twente, de Achterhoek en op de Veluwe. Men blaast meestal als het begint te schemeren. Er hangt dan op het platteland een bepaalde sfeer door kou, nevel en vochtige grond. Om het geluid te versterken wordt ook wel boven een put geblazen, die dan als klankversterker dienst doet. Het monotone geluid – de *oude roep* genoemd – draagt heel ver en het is een indrukwekkende beleving om in de winterse natuur deze klanken te horen. Vandaar dat VVV's tegenwoordig in december wandelingen organiseren voor toeristen en hiermee het midwinterhoornblazen landelijke bekendheid geven. ▶

Sinterklaas

Sinterklaas is één van de populairste Nederlandse tradities. Het beeld dat we van deze heilige hebben, komt voor een deel voort uit negentiende-eeuwse prentenboeken. Van oorsprong is Sinterklaas een katholieke heilige. Maar ten tijde van de Republiek ontwikkelde zijn viering zich tot een huiselijk feest in familiekring. Hoe komt het dat deze uit Turkije afkomstige beschermheilige van kinderen en zeevarenden zou uitgroeien tot een icoon van de Nederlandse identiteit?

Albert van der Zeijden, *Suikergoed & surprises* is te bestellen door € 8,50 over te maken op giro 810806 t.n.v. het Nederlands Centrum voor Volkscultuur o.v.v. sinterklaas.

Feesten

Nederland kent een waaier aan feesten. Veel feesten hebben een religieuze oorsprong, zoals Kerstmis, Pasen en het Suikerfeest. Sommige religieuze feesten zijn een beetje losgezongen geraakt van hun wortels. Nederlanders vieren in de loop van het jaar ook vele niet-religieuze feesten, zoals Koninginnedag, Oud en Nieuw, Lullak en Moederdag. Tenslotte zijn er lokale feesten, plaatselijke oogstfeesten en historische feesten. En dan laten we de persoonlijke feesten en feesten waar iets bijzonders wordt gevierd nog buiten beschouwing. Vanwaar die drang tot feesten?

Albert van der Zeijden, *Palmpasen & pinksterbruid* is te bestellen door € 8,50 over te maken op giro 810806 t.n.v. het Nederlands Centrum voor Volkscultuur o.v.v. feesten.

Huwelijk

Kreeg het bruidspaar vroeger nog te horen dat de liefde met de jaren komt, tegenwoordig wordt er alleen nog uit verliefdheid getrouwd. De partnerkeuze wordt niet meer bepaald door de ouders en ook het huwelijk van twee brudegoms of twee bruiden is mogelijk geworden. Standsverschillen waren nog maar enkele decennia terug onoverbrugbaar: een 'dubbeltje' trouwde niet met een 'kwartje'. Ook verschillende kerkgenootschappen gingen niet samen, want twee geloven op één kussen, daar zit de duivel tussen. Een huwelijk is een gebeurtenis met veel rituelen. Het jawoord en het wisselen van de ringen zijn heel belangrijk, maar ook het samen aansnijden van de bruidstaart heeft betekenis.

Ineke Strouken, *Bruidssuikers & Wittebroodsleven* is te bestellen door € 8,50 over te maken op giro 810806 t.n.v. het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, o.v.v. huwelijk.

Een jaar lang Volkscultuur Magazine voor maar € 22,- !

Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen op het gebied van volkscultuur en immaterieel erfgoed? Neem dan een abonnement op Volkscultuur Magazine.

Word nu abonnee en ontvang een welkomstgeschenk cadeau.

Stuur onderstaande bon naar: Nederlands Centrum voor F.C. Dondersstraat 1, 3572 JA Utrecht (tel: 030-2760244, email: ncv@volkscultuur.nl).

Ja, ik neem tot wederopzegging een jaarabonnement op Volkscultuur Magazine.

Naam: _____

Instelling: _____

Straat: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Telefoon: _____

Email: _____

Datum: _____

Handtekening: _____

Colofon

Volkscultuur Magazine
jaargang 5, nummer 3, najaar 2010

Volkscultuur Magazine
is een uitgave van het Nederlands Centrum
voor Volkscultuur

Redactie en exploitatie:
Nederlands Centrum voor Volkscultuur
F.C. Dondersstraat 1, 3572 JA Utrecht
tel: 030-2760244
email: ncv@volkscultuur.nl
www.volkscultuur.nl
www.traditie.nl

Redactie:
drs. Ineke Strouken (hoofdredactie)
dr. Albert van der Zeijden
drs. Olivier Rieter
drs. Saskia van Oostveen
Met medewerking van Addy Kayim, Ton Fischer en
Pieter van Rooij

Omslagfoto: Jan Stads
Opmaak: www.icarusontwerp.nl
Druk: www.libertas.nl

Volkscultuur Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Een abonnement kost € 22,-.
Opzegging van abonnementen moet uiterlijk op
1 december aan de administratie zijn doorgegeven.

© Nederlands Centrum voor Volkscultuur

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen
en/of vermenigvuldigd zonder schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden
van copyright te achterhalen. Mochten er personen
of instanties zijn die menen aanspraak te maken op
bepaalde rechten, dan wordt hun vriendelijk verzocht
contact op te nemen met de uitgever.

ISSN 1872-5090

Standaardwerk over tradities van nu

Niet klompen en tulpen zijn bepalend voor de Nederlandse identiteit anno 2010, maar Sinterklaas en Koninginnedag. Het is één van de opvallende uitkomsten van een groot-scheepse enquête die door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur werd gehouden over de beleving van onze tradities.

Tradities vormen de culturele bagage die iedereen van huis meekrijgt. Het is de cultuur die van generatie op generatie wordt doorgegeven. Als je onze

gezamenlijke tradities kent, ken je de Nederlander. Dat was dan ook het grote belang van bovengenoemde enquête, waaruit een betrouwbare en representatieve top 100 van Nederlandse tradities is voortgekomen.

Deze top 100 heeft als leidraad gediend bij het onlangs verschenen standaardwerk DIT ZIJN WIJ waarin alle tradities uit de top 100 uitvoerig worden beschreven. Auteur Ineke Strouken is al meer dan twintig jaar directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en wordt algemeen beschouwd als één van de grootste autoriteiten op het gebied van tradities en immaterieel erfgoed in Nederland.

Strouken combineert als geen ander een gedegen achtergrondkennis met de gave de onderwerpen op een toegankelijke manier uit de doeken te doen. In het boek volstaat ze niet met louter beschrijvingen, maar gaat zij op zoek naar de historische achtergronden van onze tradities. Waarom eten we beschuit met muisjes bij een geboorte, hoe komt het dat de meeste Nederlanders ontbijten met een boterham met kaas en waarom is er altijd maar één koekje bij de koffie? Of wat is luilak voor feest en sinds wanneer zetten wij een kerstboom in huis met Kerstmis? Ze laat zien dat tradities springlevend zijn en dat het gaat om de tradities van nú. Hetgeen ook duidelijk wordt aan de hand van de tradities die door nieuwe Nederlanders aan ons cultuurpatroon zijn toegevoegd.

DIT ZIJN WIJ is hét standaardwerk over Nederlandse tradities. Gedegen zonder saai te zijn en anekdotisch zonder oppervlakkig te zijn. Dik en toch handzaam, kortom een boek dat in geen enkel gezin mag ontbreken.

Dit Zijn Wij
Ineke Strouken

ISBN 978 90 79399 19 2

€ 22,50

288 pagina's geheel in kleur

Pharos uitgevers/Nederlands
Centrum voor Volkscultuur

www.volkscultuur.nl

www.pharosuitgevers.nl

Nederlands Centrum voor Volkscultuur
F.C. Dondersstraat 1, 3572 JA Utrecht
tel: 030 – 276 02 44

ncv@volkscultuur.nl
www.volkscultuur.nl

Volkscultuur gaat over de cultuur van het leven van alledag. In een snel veranderende samenleving wordt het belang ervan alleen maar groter. Volkscultuur Magazine houdt u op de hoogte van recente trends en ontwikkelingen, bijvoorbeeld door te berichten over nieuw beleid of goede voorbeeldprojecten, maar biedt ook kennis en verdieping. Het blad is bedoeld voor iedereen die volkscultuur een warm hart toedraagt: particulieren net zo goed als organisaties, onderzoekers net zo goed als doeners.